

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТУСА

РАШКОВСЬКА ДАР'Я ВОЛОДИМИРІВНА

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,

к.і.н., доцент

_____ І.В. Богінська

« _____ » _____ 2021 р.

ЛІДЕРСТВО НІМЕЧЧИНИ В ЄС

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Котик Ю. В., старший викладач кафедри

міжнародних відносин і

зовнішньої політики, к.і.н.

Оцінка: _____ / _____ / _____

(бали/за шкалою ECTS/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця – 2021

АНОТАЦІЯ

Рашковська Д. В. Лідерство Німеччини в ЄС. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Донецький національний університет ім. Василя Стуса. Вінниця 2021 р.

Робота присвячена дослідженню змінам ролі ФРН в світовій політиці. Переходу від об'єкта до суб'єкта політики і відновлення статусу «великої держави» на міжнародній арені, за рахунок європейської інтеграції та діяльності її політичних лідерів у період «холодної війни». Досліджено зовнішню політику ФРН в якості лідера міжнародних організацій, а також перспективи і форми політики щодо збільшення впливу країни та зростання статусу на світовій арені після завершення «холодної війни».

Ключові слова: Німеччина, Європейський Союз, міжнародні організації, вплив, інтеграція, зовнішня політика.

Rashkovska D.V. German leadership in the EU. Specialty 291 "International relations, public communications and regional studies". Vasyl' Stus Donetsk National Universit. Vinnytsia 2021.

The work is devoted to the study of changes in the role of Germany in world politics. The transition from object to subject of politics and the restoration of the status of a "great power" in the international arena, through European integration and the activities of its political leaders during the Cold War. The foreign policy of Germany as a leader of international organizations is studied, as well as the prospects and forms of policy to increase the country's influence and increase its status on the world stage after the end of the Cold War. The foreign policy of Germany as a leader of international organizations is studied, as well as the prospects and forms of policy to increase the country's influence and increase its status on the world stage after the end of the Cold War.

Key words: Germany, European Union, international organizations, influence, integration, foreign policy.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОЄКТ: ПРОБЛЕМА ЛІДЕРСТВА.....	8
РОЗДІЛ 2. ФРН В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ В ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ».....	26
РОЗДІЛ 3. ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА НІМЕЧЧИНИ В ЄС ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»	38
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день в світовій політиці ми можемо спостерігати активізацію боротьби за глобальне лідерство. Федеративна Республіка Німеччина є одним із значемих гравців у всіх міжнародних організаціях, членом яких вона є, і що надає їй можливість серйозно впливати на міжнародні відносини. Мета національної єдності Німеччини та загроза зі Сходу стали основою для її інтеграції до Європи та Атлантичного союзу. Зовнішньополітичні ініціативи Німеччини активно інтегруються в стратегію ЄС. Членство в Європейському Союзі для Німеччини має велике значення, оскільки використовуючи свою вагу, вона успішно впливає на його політику відповідно до своїх потреб, що надає можливість активно просувати національні інтереси в сучасному глобалізованому світі. Об'єднання Європи та зміцнення інтеграції в рамках Європейського Союзу з самого початку становили головний пріоритет для Німеччини. Після об'єднання Німеччини, вона взяла на себе природну провідну роль розбудові економічної та валютно-кредитної системи ЄС, що повернуло «німецьке питання» в центр європейського проекту. Берлін також взяв на себе більшу роль у зовнішній політиці та політиці безпеки, на яку підштовхнула низка криз, і дає змогу посилити спільну європейську реакцію на конфлікт в Україні, суспільно-економічні проблеми в Греції та біженців. Співпраця з ООН, ЄС та НАТО залишаються вагомими складовими зовнішньої політики Німеччини, але водночас вона і надалі зберігає самостійні орієнтири. Мета «наднаціоналізації» через комунізацію політики ЄС та структурування Європи за федеральними принципами, за дотримання субсидіарності, домінувала у німецькому мисленні ще до утворення Європейського Союзу. Посилення інституцій ЄС та розширення

більшості голосів на інші сфери політики в Раді Європейського Союзу є невід'ємною частиною цієї точки зору.

Метою бакалаврської роботи є розгляд поняття «лідерство ФРН», вивчення особливостей, основних напрямків та механізмів реалізації зовнішньої політики ФРН в Європейському Союзі для успішного досягнення поставлених цілей та зростання авторитету на світовій арені завдяки використанню, насамперед, економічних важелів впливу.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити особливості та напрями зовнішньої політики ФРН під час «холодної війни»;
- визначити особливості та напрями зовнішньої політики ФРН після «холодної війни»;
- дослідити еволюцію механізмів реалізації державної зовнішньої політики Німеччини, і її приналежність до спільної європейської політики безпеки та оборони;
- дослідити сучасне місце ФРН в міжнародних організаціях та ступінь впливовості на них;
- охарактеризувати перспективи і форми діяльності країни, що направлені на посилення її позиції в світовій політиці.

Об'єктом дослідження зовнішньої політики ФРН та її складових у процесі формування європейського лідерства.

Предметом дослідження є зовнішньополітичні мотиви Німеччини після закінчення II світової війни у період «холодної війни» та після її завершення, бачення ФРН сутності свого лідерства та ставлення до її першості з боку інших держав, а також державні заходи, що вживаються для збільшення ролі в світовій політиці.

В даній роботі використовувались наступні загальнонаукові **методи**: аналіз і синтез (розглядаються взаємини Німеччини в кожній міжнародною організацією в різних областях, щоб зробити висновок про

загальний стан взаємовідносин Німеччини з цією організацією), індукція (висновки про ситуацію, що склалася у відносинах Німеччини з тією чи іншою організацією, робляться на основі узагальнення емпіричних даних), історичний метод (досліджено історію політики Німеччини щодо збільшення міжнародного впливу). З міждисциплінарних методів використані інституційний аналіз (досліджено вплив інститутів ФРН і міжнародних інститутів на процеси, що відбуваються). Також при написанні роботи були використані метод порівняльного аналізу (порівнювалися позиції Німеччини в ООН, ЄС і НАТО, і фактори, що впливають на ці позиції) і метод case study (взаємодія ФРН з деякими організаціями вивчалася на конкретних прикладах).

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що матеріали дослідження створюють підстави для подальшого вивчення теорії та практики взаємодії ФРН з іншими країнами ЄС та світу, вивченню стилю ведення зовнішньої політики як самої держави, так і конкретних політичних діячів. Матеріали роботи можуть бути використані під час підготовки підручників і навчальних посібників, підготовки та проведення лекцій, семінарських занять з курсу міжнародних відносин, у науково-дослідній роботі викладачів та студентів.

Апробація результатів дослідження. Рашковська Д. Лідерство Німеччини в ЄС [Електронний ресурс] / Дар'я Рашковська // Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Травневі студії 2021: історія, міжнародні відносини» Донецький Національний Університет ім. Василя Стуса. Вип. 5.58

Структура бакалаврської роботи. Дана робота складається з анотації, вступу, трьох розділів висновків та списку використаних джерел та літератури, кількість сторінок разом з усім 64.

РОЗДІЛ 1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОЄКТ: ПРОБЛЕМА ЛІДЕРСТВА

Різні аспекти політики ФРН, спрямованої на збільшення її впливу в світі, не раз потрапляли в поле зору українських, російських і зарубіжних дослідників. Історичні етапи цієї політики розглядали О.В. Семенов [1], А.Н. Матков [2]. Ф.О. Трунов досліджував оборонну політику Німеччини в історичній ретроспективі і на сучасному етапі [3]. Також слід відзначити роботу Н.А. Власова [4], який дає характеристику участі Бундесверу в зарубіжних військових операціях. Із зарубіжних авторів можна виділити М. Дамеса [5] і Ф. Бётеля, Я. Якобса [6]. Питання теорії міжнародних відносин, що мають велике значення для вивчення зовнішньої політики ФРН, піднімалися засновником структурного неореалізму К. Уолтса [7], теоретиками неолібералізму Р. Кохейном [8] і Дж. Найманна, засновниками теорії сек'юритизації Б. Бузанов і О. Вейвером [9], також для систематизації даних про позиції представників ряду інших теоретичних течій щодо запропонованих питань в даній роботі використовувалося дослідження В. Н. Конишева і А. А. Сергуніна [10].

Характеристику сучасному стану зовнішньої політики Німеччини, зокрема, її участі в діяльності найбільших міжнародних організацій, крім уже згаданих робіт, в яких в рамках дослідження оборонної політики Німеччини розглядається її діяльність в НАТО, давали Н. В. Тоганова [11], Е. А. Бугакова [12], котрі розглядали політику Німеччини в ЄС, проблеми реформування ООН, включаючи має надзвичайну важливість для ФРН питання про подання країні постійного місця в Раді Безпеки ООН, знаходяться у фокусі уваги відомого російського дипломата В. Ф. Заємського [13], а також М. С. Айрапетян [14]. Крім того, при розгляді політики ФРН в НАТО в даній роботі використовувалося дослідження цієї організації, проведене А. Л. Білоноговим [15]. Говорячи про дослідження перспектив і форм політики ФРН щодо збільшення її ролі в світовій

політиці, необхідно згадати праці зарубіжних авторів: М. Цаф [16], Дж. Фалег [17], які вивчають перспективи оборонної політики ФРН.

Для ґрунтовного розгляду процесу досягнення ФРН першості на світовій арені, необхідно розглянути теоретичні аспекти лідерства.

Неореалісти розглядають участь країни в міжнародних структурах як спосіб збільшення її впливу на міжнародній арені шляхом введення структурних обмежень для зовнішньої політики інших держав і мінімізації таких обмежень для своєї зовнішньої політики, особливо якщо мова йде про великому і сильній державі. Неоліберали бачать в таких структурах спосіб регулювання взаємовідносин держав в умовах комплексної взаємозалежності з метою досягнення максимальної користі для всіх учасників системи. Прихильники глобалізму дивляться на міжнародні структури як на прототип «світового уряду», який може в перспективі стати аналогом державної влади на міжнародному рівні. Представники постпозитивістських напрямків вважають міжнародні інститути одним із способів «розчинення» держави в сучасному світі, способом, при якому це відбувається «зверху», в той час як існують і внутрішньодержавні процеси, «що розчиняють» державу «знизу».

Також при розгляді сучасної зовнішньої політики ФРН представляє великий інтерес теорія сек'юритизації. Відповідно до цієї теорії, основні положення якої були розроблені Б. Бузаном і О. Вейвером [9], поняття безпеки держави включає в себе не тільки військову, але і економічну, соціально-політичну, екологічну та інші сфери, які також мають величезне значення для національної безпеки. Таким чином, розглядаючи певні обмеження Німеччини у проведенні військової політики, а також труднощі, пов'язані з участю в заходах Європейського союзу, що мають відношення до спільної зовнішньої політики і політики безпеки, необхідно враховувати позиції ФРН в інших сферах, насамперед економічній. Економічні успіхи країни сприяли становленню лідерства в ЄС та зробили

вагомий внесок в забезпечення безпеки європейських сусідів, незважаючи на менш активне використання військової складової.

Вважається, що розглядати боротьбу ФРН за збільшення її впливу на міжнародній арені необхідно з точки зору неореалізму. За допомогою саме такого теоретичного підходу можна пояснити цілеспрямовану активність ФРН у інтеграції в міжнародні інституції та співпрацю з європейськими сусідами, що сприяє просуванню своїх інтересів у світі. Наприклад, отримання постійного місця в Раді Безпеки допоможе Німеччині блокувати ініціативи, що суперечать інтересам країни і проводити більш активну зовнішню політику.

Окрім того, політику Німеччини в міжнародних структурах можна вважати найбільш яскравим прикладом її використання в інтересах суспільства з метою збільшення своєї ваги на світовій арені. Існують держави, що активно використовують ці структури в своїх цілях, наприклад, США. Однак очевидно, що вони мають у своєму розпорядженні і інші ефективні способи для просування своїх інтересів. Наприклад, військова міць США не раз дозволяла їм досягати своїх цілей без участі міжнародних інститутів. Досить згадати вторгнення в Ірак без санкції Ради Безпеки ООН. В принципі, США мало силу, яка дозволяла б їм претендувати на роль світового лідера навіть при розгляді ситуації, з точки зору класичного реалізму, яка спостерігалася на початку ХХ століття і характеризувалася набагато більш значною анархічністю міжнародних відносин та фактичною відсутністю міжнародних організацій. Німеччина має набагато менше можливостей для односторонніх дій, єдиний (або, принаймні, найбільш реальний) шанс країни домогтися збільшення свого впливу полягає в використанні міжнародних структур [8]. Економічний потенціал ФРН дозволяє їй бути залученою в діяльність організацій з різними напрямками діяльності, так як питання фінансування так чи інакше стоїть перед будь-якою

організацією. Таким чином, позиція Німеччини всередині організації буде враховуватися при прийнятті ключових рішень, навіть якщо мова йде про НАТО, в якій на перше місце поставлена військова діяльність - слабка сторона ФРН. За відсутності розвинених міжнародних структур проведення такої політики було б неможливим. Існують і інші держави, що активно використовують діяльність всередині міжнародних організацій для того, щоб заявити про себе у світовій політиці. Наприклад, так в ХХ - початку ХХІ століття часто діяли Швеція та інші скандинавські країни. Однак жодне з цих держав явно не може претендувати на роль одного з глобальних лідерів. Все це робить дії Німеччини на міжнародній арені найбільш показовим прикладом політики, що описується в працях неореалістів [7].

Розширення НАТО на Схід дало ФРН один істотний плюс - підвищення власної безпеки шляхом включення в блок колишніх супротивників ФРН, були членами Організації Варшавського договору. Економічні зв'язки між Німеччиною і країнами Центральної та Східної Європи в 90-і роки ХХ неухильно зміцнювалися. В силу слабкості своїх постсоціалістичних економік і географічну близькість ці країни стали хорошим майданчиком для масштабного проникнення німецького капіталу в усі сфери їх економічного життя. Вже до середини 1990-х років Німеччина посіла перше місце серед торговельних партнерів цих держав, обсяг їх торгівлі з нею склав близько 40% всього їх зовнішньоторговельного обороту, тобто досяг рівня їх обороту з СРСР.

В області європейської інтеграції країна підтримувала серйозні зміни, які відбувалися в цей період. У 1992 році був підписаний і в 1993 вступив в силу Маастрихтський договір, за яким на базі Європейського економічного співтовариства був утворений Європейський союз. Було прийнято рішення про поступовий перехід до єдиної валюти. При цьому саме ФРН в 1991 році стала ініціатором розробки «Маастрихтських

критеріїв», яким повинна відповідати будь-яка країна-кандидат на входження в єврозону, і Пакту стабільності і зростання - підписаного в 1997 році угоди, що передбачає контроль над податковою політикою країн ЄС і визначення чітких критеріїв допустимого бюджетного дефіциту. Також в 1997 році був підписаний і з 1999 року вступив в силу Амстердамський договір, розширила, крім усього іншого, співпрацю країн ЄС в галузі загальної зовнішньої політики і політики безпеки. Зокрема, був введений пост Верховного представника з питань спільної зовнішньої політики і політики безпеки. Те, що відбулося в 1995 році розширення ЄС також цілком сприяло інтересам Німеччини: до складу об'єднання увійшла сусідня з нею Австрія, яка протягом всієї «холодної війни» залишалася поза військовими і політичними блоків. Також членами Європейського союзу стали Швеція і Фінляндія, що спростило розвиток економічних зв'язків між державами [9].

Політика ФРН в сфері безпеки також зазнала певних змін, і ці зміни, на погляд автора, мали першорядне значення для збільшення ваги країни на міжнародній арені через значущості існували обмежень на діяльність у цій сфері.

Сформована міжнародна обстановка була для Німеччини набагато сприятливішою, ніж в попередні періоди її історії. Вперше з XVIII століття територія країни не піддавалася безпосередньої військової загрози, яка могла б перерости в загальноконтинентальної війну. У 1991 році генеральний штаб міністерства оборони ФРН під керівництвом Генерального інспектора Бундесверу Клауса Науманна розробив концепцію, яка була представлена в меморандумі «Військово-політичні та військово-стратегічні основи та концептуальне основний напрямок перебудови Бундесверу». У 1992 році меморандум був представлений уряду, і в тому ж році міністр оборони Фолькер Рюс, взявши даний документ за основу, представив «Директиви з оборонної політики» [18]. В

даному документі в якості основних пріоритетів країни в сфері оборони згадані такі:

- захист населення країни, а також цілісності та стабільності держави, від зовнішніх загроз, протидія виникненню і розвитку міжнародних криз, які можуть нести такі загрози;
- збереження союзу з великими державами НАТО, які мають ядерну зброю і великі військово-морські сили, зважаючи на обмеженість військових можливостей Німеччини;
- сприяння процесам європейської інтеграції, в тому числі в сфері оборони;
- зміцнення і розширення структур безпеки як регіонального, так і глобального рівня, зокрема, за допомогою діяльності доповнюють один одного міжнародних організацій;
- рівноправні взаємини Європи та США, що має полягати, з одного боку, у визнанні останніми інтересів європейських держав, з іншого - у військовій присутності США в Європі;
- продовження здійснення контролю над озброєннями в регіоні;
- розвиток процесів демократизації, скорочення розриву в соціально-економічних показниках різних держав в Європі і в світі, прагнення до справедливих світовим економічним відносинам і достатньому доступу всіх країн до джерел сировинних ресурсів і ринків;- використання національної економічної потужності, військового потенціалу і статусу однієї з найбільших країн світу, що володіють стабільною демократичною системою, для впливу на міжнародні процеси і інститути в інтересах ФРН.

На думку О. Семенова, дані тези не є чимось унікальним, проте цікаві тим, що вперше з моменту утворення ФРН зазначені інтереси визначені як національні. З іншого боку, в тексті документа чітко простежується залежність Німеччини в оборонній сфері від НАТО і процесів європейської інтеграції. Це свідчить про розуміння військовими

аналітиками країни того, що військово-політична міць ФРН буде спокійно сприйматися сусідніми державами і партнерами по Північноатлантичному альянсу тільки в тому випадку, якщо вона буде асоціюватися з наднаціональними інститутами. [1].

В якості основних загроз безпеки Німеччини і Європи в документі вказані невизначеність майбутніх політичних процесів в Росії, що володіє ядерною зброєю і значним військовим потенціалом, локальні конфлікти всередині Європи на зразок югославського, військовий потенціал держав, що знаходяться на периферії європейського континенту (наприклад, країн Північної Африки і Близького Сходу), і можливі напади на громадян Німеччини та інших європейських держав за кордоном.

Разом з тим, як вважають багато експертів, в даний час позиції неореалізму і неолібералізму по великій кількості питань досить близькі, так що неоліберальна парадигма також може використовуватися при розгляді деяких процесів і явищ, пов'язаних з діяльністю Німеччини в міжнародних організаціях. Наприклад, політика країни, спрямована на реформування деяких організацій, цілком може мати на меті досягнення сприятливого результату для всієї організації і багатьох її учасників, а не тільки бути обумовленою національними інтересами країни.

Німеччина відіграє зовсім особливу роль в процесі європейської інтеграції, яка, в свою чергу, не має альтернатив для німецького суспільства. ФРН є однією з шести «країн засновниць» європейської інтеграції. Участь в ній завжди була і залишається ся найважливішим напрямком німецької політики. Європейська інтеграція ніколи не зазнала сумніву ніякої із значущих політичних сил ФРН. «Німці, - зазначають дослідники, - були, мабуть, єдиною нацією, яка так палко і з таким ідеалізмом сприйняла Європу як заміну своєї зруйнованої після війни національної ідентичності і національних традицій» [19]. З самого початку

ні в жодній іншій країні континенту не було людей, котрі настільки переконливо вірили в Європу і пов'язували з нею своє майбутнє.

Політика особистості не лише пояснює вперту підтримку європейської інтеграції усіма німецькими урядами - від Аденауера до Штайнмайера. Він також діє як механізм приглушення політичних суперечок. ЄВС та єдина валюта є окремими прикладами. Політика ідентичності значною мірою пояснює відсутність серйозних політичних дебатів щодо плюсів і мінусів євро в країні, яка є однією з найбільш постраждалих, відмовившись від своєї заповітної німецької марки. Елітарні політики, зокрема, колишні опозиційні лідери Німецької соціал-демократичної партії, були ефективно замовчені, оскільки заперечення проти євро розглядалися як протидія європейській інтеграції загалом і, як несумісні з європейською ідентичністю Німеччини. Як результат, німецькі політичні еліти ніколи не скористалися сильною громадською більшістю проти відмови від німецької марки [20].

Німеччина - одна з найбільш єврооптимістичних країн в ЄС. Частка євроскептиків в німецькому суспільстві завжди була досить малою. Однією з основ німецької зовнішньої політики є участь в європейській інтеграції та розвиток ЄС. Навіть «особливий німецький шлях», який декларувався на різних етапах історії Німеччини, так чи інакше завжди мав європейську перспективу. В розташованих на периферії Європи, Росії і країн Південної Європи крім європейського вектора може існувати ще й інший (євразійський, середземноморський, латиноамериканський), Німеччина ж знаходиться в центрі континенту, межує тільки з європейськими сусідами і омивається внутрішніми морями Європи.

Європеїзм був і залишається найважливішою політичною лінією ФРН. Для всіх основних політичних сил країни (представлених у бундестазі) він є основою зовнішньої політики. Різниця в підходах німецьких партій полягає лише в тому, які аспекти європейської інтеграції

найбільш важливі для конкретних партій. Для лібералів це вільний загальний ринок, для «лівих» і «зелених» - свобода пересування і вибору місця проживання, для народних партій - можливість реалізації Німеччиною свого лідерства на континенті і розширення простору безпеки. У зв'язку з цим не може не звернути на себе уваги проблема зростання євроскептичних настроїв в німецькому суспільстві в останні роки. Щоб зрозуміти їх природу, необхідно виявити особливості позиціонування Німеччини в рамках проєкту єдиної Європи, виділити їх ядро і розглянути, як воно видозмінюється (і видозмінюється чи) в контексті нинішньої кризи євроінтеграції [21].

Дискусія про майбутнє Німеччини і її місці в світі було розпочато ще в роки Другої світової війни політичним керівництвом країн «великої трійки» антигітлерівської коаліції. На Ялтинській та Потсдамській конференціях 1945 р. було вирішено розділити Німеччину і Австрію на чотири зони окупації, влада в яких здійснювалась військовою адміністрацією держав-переможниць. Однак не було визначено, як скоро окупаційний період закінчиться і, відповідно, коли буде відновлена німецька державність.

В роки окупаційного періоду західні союзники проводили об'єкт єднання господарського та фінансового управління своїх зон окупації, що врешті-решт призвело до проголошення в 1949 р Федеративної Республіки Німеччина, а потім - Німецької демократичної Республіки, яка в свою чергу була підконтрольна радянській адміністрації до підписання Договору про остаточне врегулювання щодо Німеччини [22].

На відміну від часів Веймарської республіки в роки зароджується блокове протистояння західні країни були готові розглядати ФРН як свого союзника. Так само цю ситуацію розуміло політичне керівництво ФРН на чолі з першим федеральним канцлером К. Аденауером (ХДС). Важливою частиною зовнішньополітичної культури ФРН став мультилатералізм

(відмова від односторонніх кроків), а девізом зовнішньої політики Німеччини - «ніколи знову, ніколи на одинці ». Тому визначальною лінією стала участь ФРН в міжнародних організаціях - західноєвропейському союзі (ЗЄС), Раді Європи (РЕ), європейських співтовариствах, НАТО, а пізніше - в ООН.

Свого часу К. Аденауер [23] доклав чимало зусиль для того, щоб інтегрувати ФРН в євроатлантичний блок, особливо щоб ФРН стала стратегічним партнером США. Для досягнення цієї мети Аденауер домагався, щоб ФРН взяли в блок НАТО. Наприкінці 1940-х рр. західні держави не бажали вступу ФРН в НАТО як рівноправного партнера - а таким було умова Аденауера. Але вже на початку 1950-х рр. прийняли рішення про мілітаризацію.

Після закінчення другої світової війни, антагонізм по осі Схід - Захід порушив можливість возз'єднання Німеччини. Тому виявилися передчасними «концепції мостів», про які говорили багато німецьких політиків в післявоєнні роки - від Якоба Кайзера до Отто Гротеволья. Навпаки, радянська зона окупації і потім НДР стали сферою впливу Радянського Союзу, а західні зони і потім ФРН згодом інтегрувалися в атлантичні і західноєвропейські організації.

К. Аденауер уособлював собою реалістичну позицію у зовнішній політиці Німеччини. Він прекрасно розумів, що в умовах розгортання біполярного протистояння Німеччина не зможе ні вести самостійну зовнішню політику, ні залишатися нейтральною. При цьому Аденауер залишався переконаним європейцем і прихильником орієнтації на західних союзників.

Таким чином, ремілітаризувала Німеччина в блоці НАТО в особі ФРН знову стала «великою державою», як зазначив К. Аденауер, а незабаром ФРН знову стала «економічною державою світового значення» (Шмідт), але тільки як повністю інтегрована західноєвропейська держава в

атлантичні і західноєвропейські організації. Те, що інтеграція ФРН в західноєвропейський регіон і НАТО повинна була створити рівновагу і додержання для вирішення «німецької проблеми», питання німецької міцці, показують документи, а не публічні промови. Як приклад може служити меморандум бельгійського міністра закордонних справ Спаака від 7 лютого 1959 р. в якому зазначено, що європейська інтеграція - це «насамперед шлях знаходження вірного способу вирішення німецької проблеми»: «Європейська інтеграція і членство в НАТО забезпечує ФРН рамки, які здатні обмежити її мілітаризм і реваншизм, а також створити європейську спільність інтересів, яка здатна захистити її і нас від певних політичних авантур».

Досвід Аденауера під час Другої світової війни зробив його політичним реалістом. На його погляди на роль Німеччини в Європі сильно вплинули дві світові війни та столітня ворожнеча між Німеччиною та Францією. Тому він зосередив свою увагу на просуванні ідеї загальноєвропейського співробітництва.

Аденауер був великим прихильником Європейського співтовариства вугілля і сталі, яке було розпочато декларацією Шумана 9 травня 1950 року, а також пізнішим договором про Європейське економічне співтовариство в березні 1957 року [23].

Думки Аденауера щодо Європи базувались на ідеї, що європейська єдність має важливе значення для міцного миру та стабільності. З цієї причини він невтомно працював над примиренням Німеччини з колишніми ворогами, особливо Францією. Пізніше, в 1963 році, Єлисейський договір, також відомий як Договір про дружбу, поставив печатку цього примирення. За допомогою нього Німеччина та Франція створили міцний фундамент для відносин, які закінчили століття суперництва між ними.

Внаслідок своїх політичних талентів, рішучості, прагматизму та чіткого бачення ролі Німеччини в об'єднаній Європі Аденауер забезпечив, щоб Німеччина стала і залишається донині вільним і демократичним суспільством. Зараз це не тільки сприймається як само собою зрозуміле, але й глибоко інтегрується в сучасне німецьке суспільство, оскільки європейська єдність мала для нього не лише мир, але й спосіб реінтеграції постнацистської Німеччини у міжнародне життя. Європа, яку ми знаємо сьогодні, не була б можливою без довіри, яку він надихнув на інші європейські держави завдяки своїй послідовній зовнішній політиці.

Ще до утворення двох німецьких держав голова берлінського ХДС Я. Кайзер вважав, що Німеччина повинна бути нейтральною країною і виконувати посередницькі функції між Сходом і Заходом. Однак в 1948 р. він отримав заборону на публічну діяльність від влади радянської зони окупації, що змусило його перебраться на Захід, де він продовжив політичну діяльність в ХДС під керівництвом до Аденауера [24].

СДПН в західних зонах окупації керував К. Шумахер. Позиція СДПН при ньому полягала в європеїзмі, антиамериканізмі, антирадянськості й прагненні до нейтрального статусу. Європейський вектор тут явно проглядався, проте в специфічній формі - з серйозним акцентом на нову соціальну природу можливої інтеграції (що зрозуміло, якщо врахувати партійну приналежність Шумахера), а також на антиамериканізм. І якщо перша обставина ще могла бути відображена в європейській політиці ФРН, то друга в ситуації блокового протистояння, що намічалось і це виглядало неприйнятно. Єдина Європа з точки зору західнонімецької післявоєнної еліти могла бути лише проамериканською. Антиамериканізм і антикапіталізм Шумахера, можливо, зіграли роль в тому, що вибори в перший бундестаг 1949 р, незначно обійшовши СДПН, виграв Союз ХДС / ХСС на чолі зі стриманим і прагматичним К. Аденауером [25].

Якщо розглядати європейську інтеграцію в роки «холодної війни» в широкому сенсі, то слід зазначити участь ФРН в західноєвропейському союзі, який був інтегрований в ЄС в 2011 р, в Раді Європи, а також в НАТО.

Німеччина завжди виступала з підтримкою розвитку інтеграційних процесів і всіх ініціатив в рамках європейських інтеграції. Інтеграційні процеси в Європі розвиваються «вглиб» і «вшир». Прийнято вважати, що французький підхід до інтеграції заключається в приматі поглиблення над розширенням, британський - в приматі розширення над поглибленням. Німецький же підхід полягає в рівнозначності процесів поглиблення і розширення інтеграції. Відповідно до такого підходу, поглиблення повинно забезпечувати розширення, а розширення - не дати зупинитися процесам поглиблення інтеграції.

Історично розширення Європейського співтовариства і Європейського союзу завжди підтримувалося ФРН [26]. Єдність з цього питання демонстрували всі політичні сили Західної Німеччини. Так, керівництво ФРН підтримувало все розширення. Перше, або «північне», розширення 1973 р. і четверте розширення 1995 р. не викликали розбіжностей серед країн учасниць. Однак розширення 1981 і 1986 рр., коли в Спільноту вступили країни Південної Європи, викликали дискус серед лідерів країн спільного ринку. В 1980-ті роки керівництво ФРН доклало зусиль, щоб переконати скептиків з числа лідерів інших країн Співтовариства в необхідності розширення на південь.

Також в процесі поглиблення європейських інтеграції ФРН грала роль ініціативного лідера. На початку 1950-х рр. керівництво Західної Німеччини виступало за ідею політичної та оборонної інтеграції країн Західної Європи і активно обговорювало питання створення Європейського оборонного співтовариства і Європейського політичного співробітництва, які були в той період заблоковані Францією. В 1986 р.

Західна Німеччина підписує Єдиний європейський акт, що відкриває дорогу підписання Маастрихтського договору про Європейський Союз 1992 р. Об'єднана Німеччина стала одним з головних прихильників валютного союзу ЄС.

У роки «холодної війни» Західна Німеччина була «економічним гігантом, але політичним карликом». Ця роздільна диспропорція пояснювалася тим, що до укладення договору «2 + 4» в 1990 р. (Договір про остаточне урегулювання щодо Німеччини) вона не володіла повним суверенітетом, а для ООН, незважаючи на вступ в організацію в 1973 р., ще довго залишалася «ворожою державою» [21].

У роки після Другої світової війни Німеччина була занадто «чужою» для ООН - адже сама підстава цієї організації було відповіддю на спустошливі наслідки війни. Пізніше перешкодою для вступу в ООН став поділ Німеччини. І тільки східна політика канцлера Віллі Брандта, який представляв соціал-демократів, відкрила обом німецьким державам дорогу в ООН. Договір про основу відносин між ФРН і НДР від 1972 року визнавав право кожної країни на самостійну міжнародну діяльність.

Втім, вступ в ООН не був першим контактом обох німецьких держав з нею. Уже в 50-х роках ФРН брала участь в справах організацій ООН - таких, наприклад, як ЮНЕСКО або Всесвітній комітет з продовольства, зі статусом «активного добровільного учасника».

При цьому ФРН була і залишається одним з найбільш розвинених індустріальних держав світу. Найчастіше для зміцнення міжнародних позицій або досягнення зовнішньополітичних цілей Німеччина вважає за краще використовувати економічні, а не військові засоби. Так, ФРН являється одним з головних донорів ООН, а також входить до числа глобальних лідерів в області допомоги розвитку в кризових регіонах світу. Німецько-французький тандем в роки «холодної війни» називали «симетричною асиметрією», наголошуючи на тому, що обидві країни -

економічні лідери Співтоварицтва, але при цьому ФРН не має співставленого з Францією політичного і воєного потенціалу. Після об'єднання Німеччини в 1990 р. німцько-французька вісь стала менш асиметричною. Німеччина також придбала статус найпотужнішої держави ЄС за основними економічними показниками, стала володарем найбільшого золотовалютного запасу серед країн-учасниць і найбільшим донором Європейського союзу: німецькі внески складають приблизно 20% його бюджету. Однак як велика країна Німеччина отримує зворотні надходження в розмірі близько 10% бюджету ЄС.

Разом з тим Німеччина є експортно орієнтованою економікою, тому існування, зміцнення і розширення єдиного європейського ринку для неї особливо значиме. Канцлер ФРН Г. Шмідт ще в 1976-1982 рр. відзначав, що кожен витрачений в Європейському співтоваристві пфеніг Німеччина отримує назад в трикратне збільшення. Вже тоді 22% німецького експорту приходив лось на країни спільного ринку.

У 1970-ті рр ФРН допомагала своїм партнерам по Спільноті боротися з падінням курсів їхніх національних валют. Ревальвація німецької марки і своєчасна боротьба зі спадом виробництва призвели до збільшення імпорту в ФРН з країн Співтовариства. Це дозволило країнам спільного ринку пом'якшити наслідки кризи. В 1974 р. ФРН виділила кредит Італії в розмірі 5,2 млрд марок, а в 1975 р офіційний Бонн заявив, що готовий допомогти Великобританії з виплатою членських внесків до Спільноти.

Також ще в 1970-і рр.. Західна Німеччина і Франція почали обговорювати можливості створення валютного союзу. Оборот багатьох валют призвів би до певних економічних втрат при операціях на зовнішніх ринках. Цей процес успішно завершився на рубежі XX-XXI ст. [27].

Розширення НАТО на Схід дало ФРН один істотний плюс - підвищення власної безпеки шляхом включення в блок колишніх

супротивників ФРН, були членами Організації Варшавського договору. Економічні зв'язки між Німеччиною і країнами Центральної та Східної Європи в 90-і роки XX неухильно зміцнювалися. В силу слабкості своїх постсоціалістичних економік і географічну близькість ці країни стали хорошим майданчиком для масштабного проникнення німецького капіталу в усі сфери їх економічного життя.

Таким чином, ФРН була економічним мотором Співтовариства, його безвідмовним економічним лідером. Її добробут залежав від загального ринку і одночасно підтримував його. Такий стан справ зберігається і до сьогодні, оскільки станом на 2021 р. ФРН має найбільші конкурентні переваги практично у всіх найважливіших галузях економіки, в тому числі, в автомобілебудуванні, авіабудуванні, електротехніці і виробництві медичної техніки, спеціального обладнання і транспортних засобів, хімічної і фармацевтичної промисловості, верстатобудуванні, виробництві сільгосптехніки, обладнання для харчової промисловості, двигунів і приводів, різних апаратів і вимірювальних приладів. В зв'язку із пандемією німецька економіка також зазнає втрат, проте на сьогоднішній день Національний план відновлення характеризується мобілізованими фінансовими ресурсами, які сягають 1200 мільярдів євро, та його прагматизмом. Німеччина фактично відмовляється від своєї політики «чорного нуля», тобто збалансованого бюджету без боргів, що застосовується з часу останньої фінансової кризи. Деякі аспекти початкового управління кризою коронавірусу, такі як заборона експорту медичного обладнання до держав-членів ЄС або закриття кордонів із сусідніми країнами, якимось чином розмивають глобальну картину. У будь-якому випадку, уряд Німеччини фінансово підтримує Європейський Союз у боротьбі з кризою. План економічного відновлення на 750 мільярдів євро пропонує унікальну можливість підвищити конкурентоспроможність європейської економіки. Заснований на франко-

німецькій ініціативі, цей план відновлення також є важливим кроком вперед для європейського проекту. Лідерство Німеччини зумовлене і тим як країна на чолі з канцлером Ангелою Меркель бореться з пандемією і допомагає в цій боротьбі іншим країнам. Оскільки пандемія коронавірусу не тільки створила безпрецедентний виклик для європейських систем охорони здоров'я та економіки.

Спільно з президентом Франції Еммануелем Макроном Меркель була головною рушійною силою у поєднанні бюджету ЄС на 1 трильйон євро на наступні сім років із фондом оздоровлення на 750 мільярдів євро, щоб забезпечити не лише багаті північні країни фінансовими можливостями для зменшення економічних наслідків пандемії. Незважаючи на великі розбіжності, лідерам ЄС вдалося укласти угоду на п'ятиденному марафонському саміті в липні 2020 завдяки вирішальному керівництву Меркель.

Сьогодні головний виклик для європейських країн – це пошук оптимальної моделі інтеграції, способів залучення мігрантів у соціокультурне середовище країни перебування. Проте методи інтеграції, що практикуються не завжди виявлялись продуктивними. Мультикультуралізм як інструмент інтеграції виявив свою недостатню ефективність передусім щодо громадян, які мають мусульманське походження. Так, за твердженням Ангели Меркель, політика мультикультуралізму, що передбачає добросусідське співіснування людей різних культур і релігій, у ФРН зазнала фіаско.

Особливо гостра дискусія з проблем інтеграції іммігрантів у німецьке суспільство розгорнулася після виходу праці Тіло Саррацина «Німеччина – самоліквідація», в якій йдеться про те, що зростання кількості іммігрантів, які не сприймають німецьку культуру і не прагнуть інтегруватися в німецьке суспільство, веде до занепаду Німеччини. Він

висловив припущення, що продовження чинної політики щодо іммігрантів спричинить ісламізацію країни і крах її економічної системи.

Перед Німеччиною стоїть мета підняття рівня згуртованості європейської спільноти, її здатність сформулювати спільні, загальноприйнятні стандарти у зовнішній політиці країн, що визначатиме спільні цінності та смисли подальшого співіснування. Спроможність протистояти новітнім загрозам міжнародній безпеці, участь у миротворчих організаціях і локалізації регіональних конфліктів, створення ефективної колективної системи безпеки, протистояння кібернетичним загрозам та ін. стоїть в пріоритеті ведення зовнішньої політики, зокрема А. Меркель. Ведення зовнішньої політики Меркель, як в свою чергу Аденауера щодо Європи базувались на ідеї, що європейська єдність має важливе значення для міцного миру та стабільності.

Проте Німеччину не завжди приймали за сильного «актора» на міжнародній не говорячи про визнання. Проаналізувавши теоретичні аспекти становлення Німеччини як лідера та дії, спрямованих на підвищення статусу, можна стверджувати, що зростання держави було в першу чергу за рахунок ствердження серед організацій, на прикладі ООН де вже давно Німеччина користується повагою не тільки в якості акуратного платника найбільших за величиною після США і Японії внесків в ООН, а активно виступає за продовження дії Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, проти випробувань ядерної зброї і за створення міжнародного суду. На аналізі літератури можна стверджувати, що сьогодні більше німецьких солдат виконують місії ООН за кордоном, ніж будь-коли раніше. А також співпраця з НАТО, в свою чергу як вступ до нього зіграв не аби яку роль у відновленні статусу «великої держави» в обличчі ФРН та незабаром «економічної держави світового значення».

РОЗДІЛ 2. ФРН В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ В ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»

За підсумками Другої світової війни Німеччина була фактично виключена з числа діючих осіб світової політики. Протягом чотирьох років її територія перебувала під окупацією, економічним потенціалом було завдано серйозної шкоди в результаті військових дій, на ряд значних аспектів внутрішньої і зовнішньої політики були накладені істотні обмеження. Крім того, в 1949 році на території Німеччини були утворені відразу дві держави, які виявляли крайню ворожість по відношенню один до одного.

В умовах, що склалися боротися за збільшення свого впливу в світовій політиці було вкрай проблематично. Єдиним способом повернення країни на світову арену стала діяльність в рамках міжнародних організацій, що не викликала побоювань з боку сусідніх держав і ключових акторів світової політики.

Членство Німеччини в міжнародних організаціях має досить довгу історію. Активність Німеччини в цій сфері можна простежити з XIX століття, наприклад, в 1874 році за ініціативою Генріха фон Стефана, генерального поштмейстера Північнонімецького союзу, був створений Загальний поштовий союз, згодом перейменований у Всесвітній поштовий союз, який є однією з найстаріших міжнародних організацій світу і з 1948 року функціонує як спеціалізована установа ООН [28]. У 1926 році Веймарська республіка була прийнята в Лігу націй, членство країни в цій організації було припинено в жовтні 1933 року, незабаром після приходу до влади нацистів.

Майже відразу ж після війни, паралельно з процесом відновлення Німеччини, почалася співпраця країни з різними організаціями. У 1948 західна частина Німеччини вступила в Організацію європейського

економічного співробітництва (згодом перетворену в Організацію економічного співробітництва та розвитку), ставши одним з 18 її засновників [29]. Найбільш примітним є те, що на той момент ще не було створено західнонімецькому держава, і в організацію вступила територія, що знаходиться під окупацією. Це говорить про надзвичайно високий економічний потенціал країни, який був очевидний навіть в післявоєнних умовах і дозволяв інтегруватися в світову спільноту навіть при істотних обмеженнях на інші види діяльності.

У 1949 році були утворені ФРН і НДР. Вже 1950-ті роки почалася активна співпраця ФРН з ООН. Країна брала участь в діяльності ряду її організацій (наприклад, ЮНЕСКО та Світового комітету з продовольства) в статусі «активного добровільного учасника». У 1973 році, після нормалізації відносин ФРН і НДР, обидві держави все-таки стали членами організації. При цьому вступ до ООН саме по собі було зовнішньополітичним успіхом Німеччини, і про використання організації для подальшого зміцнення позицій на міжнародній арені поки що не йшлося. Виступаючи перед Генеральною Асамблеєю у вересні 1973 року, канцлер ФРН Віллі Брандт заявив: «Ми сюди прийшли не для того, щоб використовувати ООН як трибуну для дискусій з німецької проблеми або виставлення претензій, яких тут і без того вже досить» [30]. Своєю основною метою в організації Німеччина проголосила боротьбу за дотримання прав людини в усьому світі, що, безумовно, було необхідно для країни, що асоціювалася з не так давно закінчилася війною. Уже в 1977 році ФРН в перший раз було обрано непостійним членом Ради Безпеки на дворічний термін, що показує остаточне відновлення довіри світової спільноти до Німеччини. У 1980-1981 рр. місцем в Радбезі володіла НДР[31].

Німеччина є одним з шести держав, які підписали в 1951 році Паризький договір, на підставі якого було створено ЄОВС. З цього

моменту ФРН була одним з найбільш впливових учасників цієї організації, яка в результаті ряду трансформацій перетворилася в Європейський союз. При цьому саме необхідність включення ФРН в регіональні інтеграційні процеси стала однією з головних причин створення ЄСВС [32]. У 1957 році країна підписала Римські договори, в результаті яких були створені ЄЕС і Євроатом. Європейський проект залучав все більше число учасників: в 1973 році новими членами організації стали Великобританія, Данія і Ірландія, в 1981 році - Греція, в 1986 - Іспанія і Португалія. Паралельно з цим відбувалося поглиблення інтеграції, що знаходило практично повну підтримку в Німеччині, дана тенденція спостерігалася незалежно від знаходження на посту канцлера представника тієї чи іншої партії: як представляли блок ХДС / ХСС К. Аденауер (1949-1963 рр.), Л. Ерхард (1963-1966 рр.) і К. Кизингер (1966-1969 рр.), так і соціал-демократи В. Брандт (1969-1974 рр.) і Г. Шмідт (1974-1982 рр.) зберігали прихильність Європейських співтовариств. Перші вісім років перебування на посаді наступного канцлера, християнського демократа Г. Коля, були відзначені прийняттям в 1986 році Єдиного європейського акту, розширював повноваження парламенту і утруднювали блокування будь-яким одним державою прийняття рішення в Раді [33]. Всі ці рішення в Німеччині практично не зустрічали будь-якого серйозного протидії і були схвалені без проведення референдумів, як це мало місце в деяких інших державах.

Однак найбільш показовою і тому заслуговує на особливу розгляду є історія членства ФРН в НАТО. Перший генеральний секретар альянсу, Гастінгс Ісмей, стверджував, що мета організації - «утримувати російських остронь, американців всередині і німців внизу» [34]. Вхідження ФРН в альянс стало результатом багаторічних дискусій між західними лідерами і керівниками Німеччини, населення якої виступало проти будь-якої форми ремілітаризації німецької держави.

Потреба у включенні країни в НАТО сформувалася вже на початку 50-х років XX століття. Це було пов'язано в першу чергу зі зростаючою напруженістю у відносинах між західними країнами і СРСР. Активне залучення Східної Німеччини в орбіту радянської зовнішньої політики не могло не хвилювати Західну Німеччину, яка межувала з декількома державами радянського блоку. Однак побоювання можливої негативної реакції світової спільноти, насамперед Франції, не дозволяли швидко перейти до плану включення ФРН в НАТО, оскільки це було б неминуче пов'язане з відтворенням сильної німецької армії [15].

Проте, прийняття Німеччини до альянсу ставало все більш і більш необхідним. Воно залежало від того, якими в підсумку будуть озброєні сили ФРН. Франція і Великобританія виступили за створення європейської армії і «Європейського оборонного співтовариства» (ЕОС), до якого повинна була приєднатися Німеччина. Однак цей план не був здійснений, так як Національні збори Франції в 1954 році відкинуло проект ЕОС. Проте, спроби створення ЕОС не залишилися безслідними в процесі озброєння Західної Німеччини. Дискусії, які велися в рамках цього плану, надали ФРН можливості для розробки основ військового будівництва.

23 жовтня 1954 року в Брюссельський договір, підписаний в 1948 році іменувався також Західним союзом, вступили ФРН та Італія, а сам союз був перейменований в Західноєвропейський. У той же день на чотирнадцятій сесії ради НАТО в Парижі відбулося підписання угоди, яке легалізувало переозброєння Західної Німеччини. В якості складової частини угоди був підписаний Протокол про приєднання ФРН до НАТО. Одна з прийнятих в Парижі поправок до Угоди між Федеративною Республікою Німеччиною і Трьома Державами (США, Великобританією і Францією) свідчила: «Федеративна Республіка буде користуватися

повними правами суверенної держави в своїх внутрішніх і зовнішніх справах» [35].

Юридична легалізація Паризьких угод відбулася в грудні 1954 року, а в травні 1955 року вони вступили в силу. Через кілька днів утворився Західноєвропейський союз. 9 травня 1955 року ФРН стала членом НАТО. Країна отримала право на формування збройних сил чисельністю 5000 чоловік, маючи сухопутну армію в складі 12 моторизованих і танкових дивізій, авіацію з літаковим парком 1350 літаків і військові штаби.

Розвиток Бундесверу проходив повільно і складно, але друге розширення НАТО, в результаті якого Федеративна Республіка Німеччина стала п'ятнадцятим членом альянсу, стало важливим етапом у післявоєнній відбудові країни і підготувало ґрунт для того, щоб Німеччина відігравала значну роль в обороні Західної Європи під час «холодної війни». При цьому створення нових збройних сил країни проходило під практично повним контролем альянсу: більше 80% військовослужбовців ФРН були інтегровані в НАТО, тобто перебували в підпорядкуванні її єдиних органів управління, і зусилля Бундесверу зважаючи знаходження Німеччині біля кордонів альянсу були зосереджені виключно на забезпеченні оборони території країни та інших членів організації [36].

ФРН брала участь в діяльності інших організацій. З 1950 року Німеччина входить до складу Ради Європи і приймає в його діяльності активну участь, представникам ФРН за час існування організації вдавалося займати там значущі пости, наприклад, з 1996 по 1999 роки Лені Фішер була керівником Парламентської асамблеї Ради Європи, ставши першою жінкою, що зайняла цю посаду. З початку 1970-х років ФРН брала активну участь у Нараді з безпеки і співробітництва в Європі, в якому брала участь і НДР. У своїх спогадах міністр закордонних справ ФРН Ганс-Дітріх Геншер стверджував, що «саме гельсінкська процес дав можливість подолати конфлікт Заходу і Сходу, зробити Європу єдиною і

вільною, а НБСЄ - вирішити національне завдання німців і домогтися об'єднання країни» [37]. З початку 1990-х років, коли на основі НБСЄ була утворена Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Німеччина входить і в цю організацію. Першим Генеральним секретарем ОБСЄ з 1993 по 1996 роки був німецький дипломат Вільгельм Хойнк [38].

Політичні еліти Федеративної Республіки Німеччина ретельно європеїзували німецьку національну ідентичність з 1950-х років. Ця європеїзація німецької колективної ідентичності значною мірою пояснює, чому всі уряди Німеччини, відколи Конрад Аденауер був канцлером, прийняли європейську інтеграцію - від Римського договору 1957 року до Амстердамського договору 1997 року. З кінця 1950-х років у підтримка європейської інтеграції на основі федералістської моделі – «Сполучених Штатів Європи». Цей федералістський консенсус зберігся цілком стабільним, незважаючи на різкі зміни в статусі влади Німеччини в Європі та світі. Це тісно пов'язано з європеїзованою національною ідентичністю, і це пояснює постійну підтримку Німеччиною європейської інтеграції, навіть незважаючи на те, що кінець холодної війни та об'єднання Німеччини мали б заперечити цей консенсус еліти. Після цього Німеччина вперше з 1945 р. вільно обирала свою зовнішньополітичну орієнтацію. Натомість країна вибрала безперервність.

Підсумовуючи, з кінця 1950-х років серед німецьких політичних еліт від центра праворуч до лівого центру панував федералістський консенсус («Сполучені Штати Європи»). Ідентичність національної держави Німеччини охопила сучасну Європу як частину західного співтовариства, що базується на ліберальній демократії та соціальній ринковій економіці, а «іншим» Європи є і минуле Німеччини, і комунізм. Цей консенсус пережив зміни в уряді від ХДС до СДПН у 1969 р., а також повернення уряду під проводом ХДС у 1982 р. Він також пережив значну зовнішньополітичну зміну політики Західної Німеччини щодо Східної

Європи, Східної Німеччини та Радянського Союзу. Коли канцлер Віллі Брандт представив Остполітикіна 1969 р., він чітко дав зрозуміти, що зусилля щодо європейської інтеграції були недоторканими і повинні були бути продовжені. Як ми можемо зараз стверджувати, об'єднання Німеччини через двадцять років не призвело до перегляду європейської політики Німеччини, спричинене поразками на виборах від СДПН, залишається стабільним, незважаючи на недавню політизацію європейської політики. Конфедералістський консенсус давно перевищив інструментальні інтереси, які його спричинили. Як уже згадувалося раніше, після Другої світової війни він пішов назустріч особливій конструкції ідентичності. Підтримка європейської інтеграції серед політичних еліт Німеччини пов'язана з їх широким баченням європейського порядку. Це також безпосередньо стосується ідентичності національної держави Німеччини після Другої світової війни. Два аспекти концепції «національної ідентичності» особливо актуальні в німецькому контексті: історичні спогади та спосіб розуміння власного минулого, з одного боку, та результати та досягнення, які, як стверджується, слугують зразком для інших, з іншого.

Німецьке уявлення про те, що становить «іншого», неєвропейського, має багато спільного з європейською та німецькою національною історією. Хоча французький націоналізм завжди ототожнювався з просвітницьким та республіканським, німецький націоналізм почали розглядати як авторитарний, мілітаристський та антисемітський. Німецьке націоналістичне та мілітаристське минуле складає «іншого» в процесі формування «постнаціональної» ідентичності, завдяки чому європеїзм замінює традиційні уявлення про національну державну ідентичність. Нова Німеччина повинна бути міцно закріплена на «Заході» та в Європі.

Протягом десятиліть європейська інтеграція розглядалася німецькими політичними діячами як свого роду замінник власної

переможеної, розділеної та окупованої країни. Повоєнна Німеччина розглядала себе головним чином як торгову державу. Рідко наполягала на своєму національному інтересі, оскільки ганебні меморіали крайнього націоналізму робили «мову національних інтересів непридатною». Німці вважали мету європейської єдності настільки самоочевидною, що вони ніколи не обговорювали плюси і мінуси, а лише засоби.

У 1990 році відбулося об'єднання Німеччини, що становило включення території НДР до складу ФРН. Утворене в результаті об'єднання держава займала перші місця серед європейських країн за чисельністю населення і обсягом ВВП. З'явилася можливість ставити питання про проведення більш активної зовнішньої політики.

В основу зовнішньополітичного курсу Німеччини періоду об'єднання було покладено принцип «розумного самообмеження», який передбачав лояльність по відношенню до всіх великих дійовим особам світової політики. Цей принцип обмежував дії ФРН навіть в рамках союзницьких угод і змушував лавірувати в багатьох питаннях між курсами США і Росії, хоча прихильність курсу НАТО і залишалася в числі зовнішньополітичних пріоритетів країни [39].

Першим серйозним зовнішньополітичним кроком, спрямованим на збільшення ролі держави у вирішенні ключових питань світової політики, можна вважати участь ФРН у конфлікті в Перській затоці в 1990 році. Втручання держави в процеси цього регіону можна простежити і раніше, так, під час ірано-іракської війни 1980-1988 рр. Німеччина відкрито підтримувала Іран, який був великим постачальником нафти в ФРН. Також Німеччина поставляла Ірану озброєння. Такі дії йшли в розріз з курсом США, що зазнали після «ісламської революції» 1979 року серйозні труднощі у відносинах з Іраном і прагнули закінчити війну за допомогою прийняття Радою Безпеки ООН резолюції, спрямованої проти цієї сторони конфлікту.

У серпні 1990 року іракська армія вторглася на територію Кувейту. Практично відразу після рішення США перекинути великий контингент своїх збройних сил в район конфлікту влади ФРН дозволили їм використовувати знаходяться на території країни військові бази і установи. У червні 1991 року в Іраку прибули німецькі фахівці, які оцінювали потенціал цієї країни в сфері створення зброї масового ураження. Активно обговорювалася можливість безпосередньої участі збройних сил ФРН в бойових діях.

Найбільш відчутний був фінансовий внесок ФРН в операцію. Крім підтримки США, що виражалася в фінансуванні самої операції і надання військових баз, Німеччина частково відшкодувала завдані в результаті війни витрати Великобританії, Франції, Туреччини і зазнав прямим ракетним ударам Ізраїлю. Останнім двом країнам, а також Йорданії та Єгипту, були поставлені німецькі озброєння. Також ФРН активно фінансувала допомогу біженцям, зокрема, розміщеним на території Туреччини і Йорданії. Як зазначає Є. Корьякіна, вартість зусиль, витрачених Німеччиною, в грошовому еквіваленті перевищує навіть матеріальний внесок США [41].

Примітна реакція німецького суспільства на участь Німеччини у війні. Згідно з даними, опублікованими в журналі «Шпігель», близько 67% опитаних виступали проти відправки підрозділів Бундесверу в зону конфлікту, проте майже 69% підтримували фінансування військової операції союзників з метою зміцнення позицій ФРН на міжнародній арені.

Суспільна дискусія, яка загострилася після цих подій і підігривається позицією Гельмута Коля, який не приховував намірів домогтися більш масштабної участі Німеччини в операціях за межами країни, досягла свого апогею в 1994 році, коли СДПН і ВДП звернулися зі скаргою до Конституційного суду. Однак суд встав на сторону уряду: 12 лютого 1994 він зняв заперечення проти участі збройних сил ФРН у військових

операціях за кордоном. Формулювання пункту 2 статті 24 після цього рішення виглядає наступним чином: «Для забезпечення миру Федерація може включитися в систему взаємної колективної безпеки; тим самим Федерація погодиться на обмеження своїх суверенних прав, яке має привести до встановлення і забезпечення мирного і тривалого порядку в Європі, а серед людей всього світу » [42].

Проведена для цього рішенням активізація використання збройних сил Німеччини у військових операціях, що проводяться її союзниками, була пов'язана з конфліктами, що відбувалися на території колишньої Югославії. Як і на початку XX століття, балканський регіон мав велике значення для зміцнення позицій Німеччини в Європі і в світі. Однак якщо в попередні періоди Німеччина спиралася на підтримку залежних від неї великих європейських держав, будучи лідером великих спілок, то тепер вона змушена була ховати свої інтереси за спільними інтересами країн НАТО, які проводили операцію. Причому саме Німеччина впливала на розвиток конфлікту в цілому, використовуючи, як вважають деякі дослідники, операції НАТО в якості інструменту для досягнення власних цілей, до яких належали доступ до джерел сировини і нових ринків, а також економічне домінування в регіоні, підкріплені гаслами захисту гноблених народів.

В цілому, уряд Німеччини, в якій залишалася досить впливовою концепція «громадянської держави», яка добивається своїх цілей виключно мирним шляхом, протягом 1990-х років займалося поступовим «приученням» громадськості до військових операцій Бундесверу за кордоном. І ця політика увінчалася деяким успіхом: якщо на початку десятиліття менше половини громадян країни схвалювали її участь у миротворчих операціях, то до кінця число позитивно відносяться до них німців перевищило 70%. Ф. Трунов також відзначає зростання впливу ФРН за підсумками останнього десятиліття XX століття і стверджує, що в

умовах домінування «колективного Заходу» на світовій арені вона, позиціонуючи себе як його повноправного члена, «використовувала можливість для поступового утвердження себе в якості глобально оперуючої держави» [3].

Отже, Німеччина має довгу історію активної участі в міжнародних відносинах і спроб домогтися лідируючого положення в світовій політиці. Зазнавши поразки в спробах досягти своїх цілей військовими засобами, ФРН з моменту свого утворення докладає значних зусиль для того, щоб відігравати помітну роль в європейських інтеграційних процесах і діяльності найбільших міжнародних організацій. Найуспішніше ця діяльність протягом усього розглянутого періоду часу здійснювалася в тих організаціях, в колі компетенції яких найбільше значення мають питання, пов'язані з економікою. Що володіє величезним економічним потенціалом, західна частина Німеччини була прийнята в Організацію європейського економічного співробітництва в 1948 році, ще будучи окупованою територією. У 1951 році країна стала одним із засновників ЄОВС. В організаціях, до сфери компетенції яких відносяться в першу чергу економічні питання, ФРН, безперечно, володіє величезним впливом, що не раз підтверджувалося, особливо в ході європейської інтеграції.

Проте, в тих сферах міжнародного життя, в яких економіка має не таке велике значення, ФРН стикається з відчутними труднощами в просуванні свого впливу, а іноді навіть з виконанням своїх зобов'язань в якості повноправного члена організації. Мова йде в першу чергу про НАТО. До цієї організації Німеччина була прийнята після довгих дискусій, так як навіть право країни на створення власної армії піддавалося сумніву, особливо сусідніми з нею державами. Однак і тут у ФРН були свої інструменти, які давали їй можливість для помітної залученості в інтеграційні процеси і аргументи на переговорах з ключовими партнерами. У перші повоєнні десятиліття головним козирем ФРН було її стратегічно

важливе географічне положення. Країна, яка перебуває в центрі Європи на кордоні між західними державами і країнами східного блоку, не могла не представляти інтересу для ключових регіональних і світових акторів. Згодом ситуація змінювалася, і Німеччина отримала можливість використовувати інші способи для збільшення свого впливу в світі. Одним з них була сильна економіка, яка давала можливість надавати союзникам фінансову підтримку в проведенні військових операцій, приймаючи, таким чином, в них участь, незважаючи на обмеження у використанні власних збройних сил. Крім того, Німеччина отримала можливість безпосередньо використовувати свої збройні сили в операціях за кордоном, що допомогло їй стати набагато більш цінним членом НАТО і скоротити відставання у військовій сфері від ключових союзників. Перші військові операції альянсу, що проводяться за участю Німеччини, довели наявність у країни великого потенціалу в цій галузі. Однак залишається незаперечною величезна роль тих організацій, в діяльності яких країна бере участь, в збільшенні її міжнародного статусу, в тому числі завдяки фінансовим вкладенням. Тобто Німеччина в більшій мірі, ніж будь-яка інша країна, своєю політикою показує приклад великої держави, що просуває свої інтереси за допомогою міжнародних структур.

РОЗДІЛ 3. ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА НІМЕЧЧИНИ В ЄС ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»

Як один з ініціаторів та найактивніших учасників євроінтеграції, Німеччина бере активну участь в діяльності різних органів ЄС, а представники ФРН регулярно займають керівні посади в різних європейських органах.

Німеччину часто називають «локомотивом євроінтеграції», саме ця країна активніше за інших протягом довгого часу відстоювала європейську ідею. З ратифікацією основних європейських договорів в Німеччині не виникало таких проблем, як в деяких інших європейських державах. В цілому, не дивлячись на значне економічне навантаження, яку змушена брати на себе Німеччина для підтримки на плаву слабших економік держав ЄС, керівництво ФРН займає на даний момент однозначно проєвропейську позицію, хоча ставлення громадян країни до ЄС знаходиться на досить тривожному для проєвропейських сил рівні.

Як і будь-який інший член ЄС, Німеччина має в Єврокомісії одного представника. На сьогоднішній день це комісар по бюджету та людським ресурсам Гюнтер Еттінгер. У попередньому складі Комісії Еттінгер відповідав за цифрову економіку і суспільство. До нього Німеччину представляв Гюнтер Ферхойген, віце-голова і комісар по підприємствах і промисловості. З моменту утворення Єврокомісії в ній є представник Німеччини. Першим головою Європейської комісії був відомий німецький дипломат і політичний діяч Вальтер Хальштейна. До 2004 року Німеччина мала в комісії двох представників, а не одного, що свідчить про великий вплив ФРН в Євросоюзі. В якості яскравого прикладу впливу ФРН тут також можна привести обрання в 2014 главою Єврокомісії колишнього прем'єр-міністра Люксембургу Жана-Клода Юнкера, яке відбулося багато в чому завдяки підтримці, наданій Юнкер Ангелою А.

Меркель, яка довела, що, і незважаючи на різко негативне ставлення до його кандидатури з боку Великобританії, має значний політичний вплив.

У вересні 2012 року міністр закордонних справ Німеччини Г. Вестервелле разом зі своїм польським колегою Р. Сікорським виступив з пропозицією обирати главу Єврокомісії шляхом прямого загального голосування, а повноваження всередині Комісії перерозподілити на користь зовнішньополітичного комісаріату, очолюваного на той момент британської баронесою Кетрін Ештон. Вестервелле також висунув проект реформування Європейської ради шляхом переходу до прямих виборів його голови [14].

З 705 депутатів Європейського парламенту 96 представляють Німеччину. Це впливає на роль Німеччини в ЄС, хоча позиція депутатів в Європейському парламенті визначається в першу чергу партійною приналежністю, а не представляється країною. Депутати від Німеччини входили до складу Європарламенту з моменту його заснування.

Розуміючи велику роль парламенту в розвитку ЄС, ФРН в 2012 році виступила на засіданні групи «Майбутнє Європи», що включає міністрів закордонних справ 11 держав (Німеччини, Франції, Італії, Австрії, Португалії, Іспанії, країн Бенілюксу, Данії та Польщі) з пропозицією посилити Європарламент, наділивши його членів правом законодавчої ініціативи (в даний час парламент лише схвалює або відхиляє надходять в нього законопроекти). Також Німеччина закликала до висунення від кожної фракції Європейського парламенту окремої політичної фігури, яка говорила б від імені всіх європейських лібералів або соціал-демократів.

У діяльності Ради ЄС Німеччина також бере активну участь, а її роль в цьому органі традиційно висока. Згідно з Ніщцькою угодою, підписаною в 2001 році яка вступила в силу в 2003, голосування по більшості питань проходило по досить складною схемою «кваліфікованої більшості», при якій враховувалася чисельність населення кожної

держави. Німеччина, яка посідає перше місце в ЄС за кількістю населення, ставилася до числа найбільших держав і мала в Раді 29 голосів. Після вступу в силу Лісабонського договору система голосування за схемою «кваліфікованої більшості» зазнала змін, і на даний момент існує мінімальна загальна чисельність населення держав (65% населення ЄС), які прямо підтримують пропозиції, для схвалення якого потрібно «кваліфікована більшість», щоб рішення було прийнято. При цьому чисельність населення ФРН як і раніше надає їй значний вплив в Раді [14].

В Економічній і соціальній комітеті (консультативному органі ЄС, що відповідає за зв'язок європейських інститутів з громадянським суспільством) Німеччина має в своєму розпорядженні 24 представниками, тобто максимально допустимим числом представників однієї держави в даному органі. Такою ж кількістю представників країна має в своєму розпорядженні і в Комітеті регіонів, одним консультативному органі, що забезпечує участь в роботі ЄС регіональних і місцевих адміністрацій [11].

В умовах значного економічного дисбалансу всередині ЄС Німеччина залишається його безперечним економічним лідером, а цілий ряд держав (особливо найменш благополучні країни Південної Європи) стає все більш залежним від економіки ФРН. Якщо в 90-і роки країна була зосереджена на вирішенні економічних проблем, пов'язаних з об'єднанням країни, то з початком кризи в зоні євро в 2009 році роль країни в Європейському союзі стала набагато більш помітною. З одного боку, це викликає критику з боку володіють більш слабкими економіками держав, незадоволених придбанням все більшого політичного впливу одним державою, з іншого - в умовах кризи існує попит на німецьке лідерство. Найбільш показова тут ситуація з грецькою борговою кризою. Саме Німеччина приймала ключові рішення, що стосуються політики ЄС щодо Греції. ФРН, яка внесла найбільший фінансовий внесок у порятунок грецької економіки, є архітектором програми «затягування поясів» і

найбільш послідовним прихильником збереження Греції в Єврозоні. Уряд Німеччини надавало найбільш сильний політичний тиск на керівництво Греції в 2015 році, після проведеного в країні референдуму про прийняття умов кредиторів. Виходячи з цього, значне пом'якшення кризи і його перехід в менш гостру фазу, яка спостерігається зараз, можна вважати плодом зусиль ФРН, незважаючи на те, що ціною такого пом'якшення стало значне падіння рівня життя в Греції.

Наступними прикладами збільшення впливу Німеччини в ЄС після боргової кризи можна вважати вже згадуване в даній роботі обрання в 2014 році головою Єврокомісії Жана-Клода Юнкера, що стало можливим завдяки підтримці Ангели Меркель, хоча проти цієї кандидатури у деяких членів ЄС існували серйозні заперечення. Остання за часом ситуація, яка показує вагу ФРН у Європейському союзі, пов'язана з міграційним кризою. В результаті подій, що відбуваються на Близькому Сході з 2011 року, зокрема, громадянські війни в Лівії і Сирії, в Європу хлинув потік біженців, що викликало досить неоднозначну реакцію як населення, так і керівництва знаходяться там держав. Найбільше число мігрантів (до кінця жовтня 2015 року - більше 315 тисяч чоловік з 942,5 тисяч прибулих до Європи) подали заяви на отримання статусу біженця саме в Німеччині [19]. Незважаючи на певні економічні труднощі, пов'язані з прибуттям в країну біженців, і негативне ставлення значної частини німецького суспільства до подальшого прийому мігрантів, А. Меркель послідовно просуває ідею прийому біженців, незважаючи на розбіжності з цього приводу всередині ЄС. У вересні 2015 року Німеччина почала пускати на свою територію біженців, що скупчилися в Угорщині. Після цього при активній підтримці ФРН було прийнято рішення про введення для європейських держав квот на прийом мігрантів, проти якого виступав цілий ряд держав Східної Європи. У підсумку в 2015 році у ФРН було подано близько мільйона заяв про надання притулку, в 2016 році - ще

близько 750 тисяч таких заяв, а слова Меркель стали предметом запеклих дискусій серед німців. Сьогодні, шість років потому, жителі Німеччини, як і раніше, обговорюють фразу «Ми впораємося!» - і часом не менш емоційно. Але тепер немає сенсу робити припущення, чи вдалося Меркель виконати обіцянку: про це можна судити з офіційних фактів і цифр. Такі дії призвели до збільшення напруженості всередині ЄС і падіння рейтингу Меркель в самій Німеччині, проте сам факт можливості нав'язування керівництвом ФРН іншим країнам ЄС своєї точки зору на те, які дії повинні вживатися в цій досить серйозно зачіпає їх сфері говорить про те, що вплив Німеччини всередині ЄС зараз знаходиться на вкрай високому рівні [44].

Однак в ЄС існують і менш успішні для ФРН сфери діяльності. В даний час все більшого значення набуває спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС. В рамках здійснення цієї політики проводяться військові операції під егідою Європейського союзу, в яких беруть участь і збройні сили ФРН. Проте, участь країни в цих операціях знаходиться на досить скромному рівні. Найбільш помітною роль ФРН була в місії «ІЮФОР ДР Конго» в 2006 році, яку вона офіційно очолювала. Однак лідерство Німеччини, як вважають багато експертів, було формальним, а фактично основна роль належала іншим державам, перш за все, Франції і Бельгії, причому навіть до здійснення такого формального керівництва у партнерів були серйозні претензії, пов'язані з організацією командування операцією і блокуванням її продовження, на якому наполягали інші її учасники. Незважаючи на те, що, як нам представляється, військова діяльність Євросоюзу навряд чи за своїм значенням наблизиться до інших сфер, в яких ФРН більш сильна, залишається відкритим питання про те, чи зможе Німеччина з нинішніми обмеженнями військової діяльності повноцінно брати участь в здійсненні спільної зовнішньої політики і політики безпеки, яка входить в число «трьох опор» ЄС і велике значення

якої закріплено в Договорі про Європейський союз [45]. Операції в Африці, що проводяться в останні роки, також показують, що прагнення ФРН звести свою участь до символічного викликає негативну реакцію з боку партнерів.

У взаєминах Німеччини з органами ЄС у міру поглиблення європейської інтеграції накопичуються і інституційно-правові суперечності. Так, в органах Європейського союзу прийнятий принцип пріоритету європейського права над національним, яке не повинно суперечити європейському. У ФРН же панує концепція пріоритету національного німецького права і конституції ФРН над загальноєвропейським правом, що призводить до таких наслідків, як, наприклад, заборона представникам Німеччини в європейських органах голосувати за рішення, які суперечать Основному закону ФРН. Згідно з Конституцією, для прийняття норм ЄС, які можуть її змінити або доповнити (а сфера застосування Конституції дуже широка, їй пов'язані всі органи ФРН), необхідна більшість у дві третини голосів членів Бундестагу і дві третини голосів членів Бундесрату, причому прийняття змін, що стосуються основних принципів ФРН, таких як принципи участі земель у законодавстві, не допускається. Основні проблеми пов'язані з прямими директивами ЄС, які іноді визнаються антиконституційними і дія яких на території Німеччини скасовується Федеральним Конституційним судом. Протистояння між цим судом і Судом ЄС - досить часте явище з моменту створення останнього [29]. При всіх цих протиріччях норми, засновані на саме німецькому праві, активно використовуються в Європейському союзі, а деякі дослідники, наприклад, А. В. Клемін, вважають, що німецькі правові конструкції не просто присутні в праві ЄС, а й, наприклад, сам архітектурний принцип ЄС заснований саме на німецькій моделі федералізму.

Зміни, що відбувалися в положенні Німеччини в НАТО після об'єднання країни, мали різноспрямований ефект на вплив ФРН в цій організації.

В даний час в різних місіях НАТО і в діяльності військових контингентів, що знаходяться під управлінням альянсу, беруть участь лише близько трьох тисяч осіб, з них близько 800 чоловік беруть участь в операції «Рішуча підтримка» в Афганістані, яка проводиться в цій державі після припинення місії ISAF в 2014 році, ще приблизно така ж кількість військовослужбовців, що беруть участь в цій операції, розташоване на базі ВПС ФРН в узбецькому місті Термез, за оренду якої Німеччина виплачує щорічно (за станом на 2019 рік) 35 млн євро, 795 чоловік беруть участь в місії KFOR [46] в Косово, при цьому Німеччина керує оперативною угрупованням «Південь». Поза офіційних місій НАТО, в тісній кооперації з основними союзниками по альянсу 70 солдатів Бундесверу беруть участь в тренувальній операції з навчання курдських ополченців в Іраку, 426 чоловік беруть участь у військовій операції проти ІГІЛ в Сирії, при цьому участь ФРН обмежується організацією авіаційних ударів.

Через військові обмежень Німеччина далеко не завжди може домагатися дотримання своїх інтересів за допомогою збройних сил, чим пояснюється її прагнення бути максимально залученої в політичну діяльність альянсу. Перший федеральний канцлер об'єднаної Німеччини Гельмут Коль говорив, що бачить в НАТО «не так військову силу, скільки спільність націй, які сповідують спільні цінності людської гідності, панування права, свободи і демократії». При цьому позитивне ставлення Німеччини до ідеї розширення НАТО на схід, яке якраз і є одним із способів розширення політичного впливу ФРН за допомогою участі в політичній діяльності альянсу, ускладнює німецько-російські відносини, тому що інтереси Німеччини тут йдуть врозріз з інтересами Росії [47].

З усього цього можна зробити наступні висновки: НАТО має налагодженою системою прийняття політичних рішень, при якому враховуються інтереси всіх країн-членів, і Німеччина бере активну участь в політичній сфері діяльності організації, і хоча в цій галузі ФРН іноді натрапляє на протидію, саме політична діяльність в НАТО багато в чому допомагає цій країні просувати свої зовнішньополітичні інтереси.

Як вже було зазначено останні десятиліття в рамках НАТО активно розвивається співробітництво в які прямо пов'язані з традиційною військовою діяльністю областей, які, тим не менш, мають велике значення для безпеки членів альянсу. Наприклад, серйозний вплив на міжнародні відносини стало надавати розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Німеччини на сьогоднішній день належить роль одного з лідерів НАТО в області забезпечення кібербезпеки. Особливу важливість даної сфери для національної безпеки ФРН зазначив у 2011 році міністр внутрішніх справ Томас де Мезьєр, який зазначив, що Інтернет став для Німеччини критичної інфраструктурою, тобто його саботаж мав би для країни не менш критичні наслідки, ніж вихід з ладу ліній електропередач, підриг газопроводу або системи водопостачання. При цьому, на думку міністра, оскільки інтернет трансгранічен, зусилля для забезпечення інтернет-безпеки теж повинні бути міжнародними.

Німеччина сьогодні різнобічним чином бере і участь у діяльності ООН. У 2011-2012 роках країна в черговий раз була непостійним членом Ради Безпеки, з моменту входження в організацію ФРН була членом Радбезу в цілому п'ять разів. Останній на даний момент період членства Німеччини в Раді був відзначений рішенням утриматися при голосуванні з питання про введення безполітної зони над Лівією, що фактично давало можливість почати військову операцію проти режиму М. Каддафі. Це було досить сміливим кроком, так як ключові партнери Німеччини по

НАТО виступали за таке рішення і прийняли згодом безпосередню участь в його реалізації.

Країна займає третє місце серед усіх членів ООН за обсягом внесків в діяльність організації, вносячи більше 7% від усіх виплачуваних державами засобів. Також ФРН знаходиться в числі лідерів за розміром внесків на проведені ООН операції з підтримання миру. Крім того, Німеччина бере активну участь в діяльності ряду спеціалізованих установ ООН. Найбільш яскраво воно проявляється в діяльності установ, що займаються фінансовими питаннями. У зв'язку з цим слід особливо відзначити співпрацю ФРН з Міжнародним валютним фондом і групою Світового банку. Головне джерело фінансування фонду - виплачуються державами-учасниками внески, максимальний розмір яких залежить від квот, які встановлюються окремо для кожної держави. Німеччина має одну з найбільших квот - більш 14,5 млрд спеціальних прав запозичення, що становить приблизно 18,5 млрд в перерахунку на євро. Квоти в МВФ в великій мірі впливають на кількість голосів, яке держави мають при прийнятті рішень, Німеччина володіє приблизно 6% голосів, поступаючись за цим показником лише США і Японії [48].

Як і в МВФ, Німеччина входить в число лідерів за обсягом коштів, вкладених в діяльність групи Світового банку. Частка Німеччини в акціях МБРР становить 4,86%, що дає країні 4,62% голосів. У Міжнародній асоціації розвитку Німеччина володіє 5,6% голосів, у Міжнародній фінансовій корпорації - 5,37% акцій і 5,11% голосів, в багатосторонньому агентстві з гарантування інвестицій - 5,05% акцій і 4,19% голосів. Оскільки ФРН входить до п'ятірки лідерів за величиною часткою акцій, країна поряд з США, Японією, Францією і Великобританією самостійно призначає одного з виконавчих директорів, які керують діяльністю МБРР, МАР і МФК.

В даний час питання про збільшення кількості постійних членів Ради безпеки, в тому числі шляхом включення в нього Німеччини, продовжує обговорюватися. Як член Ради Безпеки Німеччина має можливість постійно висловлювати свою позицію з основних питань миру і міжнародної безпеки, реагувати на поточні кризи та розставляти власні акценти, наприклад, у справі підтримки жінок у мирних процесах або у питаннях роззброєння.

З 1 січня 2019 року і по 31 грудня 2020 року Німеччина була непостійним членом Ради Безпеки ООН [49]. В цій ролі Федеративна Республіка Німеччина вшосте взяла на себе особливу відповідальність за мир і безпеку у світі й працювала над зміцненням міжнародного порядку – в часи, коли багатосторонній порядок, в якому ООН посідає центральне місце, зазнав величезного тиску.

Спільно зі Спеціальним представником Генерального секретаря ООН в Лівії Німеччина постійно працювала над тим, щоб розпочати політичний процес для стабілізації країни. Центральним у цьому є Берлінський процес, за допомогою якого Німеччина підтримує зусилля ООН щодо встановлення миру. На початку 2020 року в Берліні відбулася велика конференція, на якій прихильники конфліктуючих сторін були зібрані на запрошення Генерального секретаря ООН Антоніо Гутерреша і Федерального канцлера Ангели Меркель. Метою якої було зменшення зовнішнього впливу і, таким чином, уможливлення внутрішньолівійського політичного процесу під керівництвом ООН. Рада Безпеки підтвердила результати конференції в Резолюції №2510 у лютому 2020 року. В ролі голови Санкційного комітету ООН з контролю за ембарго на озброєння та операції ЄС «Іріні» Німеччина зробила важливий внесок у конкретне запровадження ембарго на озброєння. Зараз на всій території Лівії діє режим припинення вогню. З початку листопада 75 лівійців ведуть в Тунісі

переговори про політичне майбутнє країни, а вільні вибори заплановані на грудень 2021 року [51].

Аналізуючи Сірію, після довгих та складних перемовин у липні було продовжено транскордонну резолюцію, яка забезпечує доступ до гуманітарної допомоги для Сирії. Як співавтор разом з Бельгією Німеччина доклала всіх зусиль, щоб досягти цього результату, і врешті-решт запропонувала компроміс, щоб зберегти допомогу мільйонам сирійців. В червні 2020 року Німеччина спільно з Генеральним секретарем ООН Гутеррешем провели конференцію з партнерства в Судані з метою мобілізації політичної та фінансової підтримки. Разом з Великобританією Німеччина провела кампанію в Раді Безпеки щодо нової місії ООН у Судані: з 2021 року місія UNITAMS (Перехідна місія ООН у Судані) повинна стати наступницею попередньої місії UNAMID і супроводжувати перехід до демократії.

Крім доручення до вирішення та подання актуальних нині криз Німеччиною було розставлено й власні пріоритети:

Програма «Жінки, мир та безпека». У всьому світі сексуальне насильство все більше використовується як зброя у конфліктах. Німеччина протидіє цьому прийнятою під час її головування Резолюцією № 2467. Продовжуючи програму Ради Безпеки ООН «Жінки, мир та безпека», Німеччина ставить в центр уваги захист жертв сексуального насильства, злочинці в майбутньому мають жорсткіше притягатися до відповідальності.

Роззброєння/нерозповсюдження зброї. Починаючи зі стрілецької зброї і закінчуючи ядерним роззброєнням: після більш ніж семи років Німеччина знову внесла тему ядерного роззброєння до порядку денного Ради Безпеки ООН, у квітні 2019 року як пріоритет місячного головування Німеччини. Хоча Конференція з розгляду дії Договору про нерозповсюдження ядерної зброї через пандемію мала бути перенесена на

2021 рік, ця тематика залишилася в центрі уваги: Берлінською заявою 16 країн Стокгольмської ініціативи у лютому 2020 року були запропоновані ініціативи з метою «відродження» ядерного роззброєння. Саме через скасування Договору про ліквідацію ракет середньої та меншої дальності (РСМД) і станом на тепер невизначене майбутнє Договору про обмеження стратегічних наступальних озброєнь (New START) це залишається нагальним завданням Федерального уряду, яке вже виходить за межі членства Німеччини у Раді Безпеки ООН.

Питання зміни клімату стають в роботі Ради Безпеки ООН все більш важливими. Через кліматичні зміни створюються нові конфлікти й посилюються вже існуючі, наприклад, в районі озера Чад, у Судані або в Афганістані. Тому Німеччина, долаючи спротив, включила цю тему до порядку денного: завдяки новоствореній неформальній групі експертів цю тему довгостроково закріплено у Раді Безпеки ООН [51].

За весь період членства ФРН в РБ було прийнято більше ста резолюцій і тепер можна стверджувати, що лише шляхом міжнародного співробітництва можна досягти прогресу взагалі, лише спільно можна дати відповіді на нагальні глобальні запитання, починаючи зі зміни клімату й закінчуючи дигіталізацією. Тому окрім своєї діяльності у Раді Безпеки ООН Німеччина створила Альянс за багатосторонність, який виступає за міжнародне співробітництво та створює чітку протипаузу індивідуалістичним діям окремих країн. Підтримують цю ініціативу 60 держав.

Пандемія Covid-19 ще раз дуже чітко демонструє, наскільки важливим є багатостороннє співробітництво. Віруси не знають кордонів – ніхто не почуватиметься у безпеці, допоки у безпеці не будуть усі. Тому медикаменти, допоміжні засоби та вакцини мають розподілятися справедливо. Німеччина і в Раді Безпеки ООН твердо виступила за це переконання: Резолюцією № 2532, яку було прийнято у серпні 2020 року в

період головування Німеччини, Рада Безпеки ООН поставила вимогу глобального припинення вогню, аби з огляду на пандемію Covid-19 дати відпочити людям, що потерпають від конфліктів.

І в майбутньому Німеччина хоче сприяти збереженню миру у всьому світі: як постійний член Ради Безпеки ООН. «Те, що ми здатні виконувати обов'язки члена Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй на постійній основі, ми довели протягом двох останніх років», – сказав Міністр закордонних справ Німеччини Гайко Маас. – «Тому ми хочемо не тільки знову висунути нашу кандидатуру на місце непостійного члена Ради Безпеки через вісім років, а хочемо до того часу стати постійним членом Ради Безпеки ООН».

Важливим фактором, що впливає на перспективи глобального лідерства ФРН, є сприйняття населенням інших членів світової спільноти її діяльності на глобальному рівні. За даними останнього опитування, проведеного в 2018 році, політику Німеччини схвалюють 43% опитаних, за цим показником країна поступається лише США, до дій яких позитивно ставляться 45% учасників опитування, і випереджає ЄС (39%), Китай (30%) і Росію (24%). При цьому несприятливо до політики ФРН відноситься лише 21% опитаних, що є найнижчим показником серед всіх світових лідерів (у США і ЄС по 28%, у Китаю - 30 і у Росії - 33) [51]. Аналізуючи ці результати можна стверджувати, що, ці результати викликані найменшою кількістю неоднозначних зовнішньополітичних дій, які могли бути сприйняті як агресивні або загрозливі міжнародної стабільності. Наприклад, збройні сили країни беруть участь тільки в операціях, санкціонованих Радою Безпеки ООН і в складі міжнародних контингентів. Таким чином, Німеччину бачать найбільш неупередженим міжнародним арбітром і силою, дії якої відрізняються виваженістю і максимальним урахуванням інтересів інших держав. Очевидно, що такі дані підкріплюють перспективи входження ФРН в число світових політичних

лідерів як країни, зовнішня політика якої не відрізняється такою суперечливістю, як політика її основних суперників, і в цілому розглядається в світі більш позитивно.

Німеччина на сьогоднішній день є найбільш перспективним кандидатом на цю роль. Посередництво у врегулюванні серйозного глобального конфлікту, безумовно, серйозно підвищить авторитет країни на світовій арені. Першим успіхом Німеччини у цьому напрямку стало твердження в 2014 році так званого «нормандського формату» переговорів з врегулювання проблем, пов'язаних з ситуацією на Україні. Створення для цих цілей групи, в яку входять представники Росії, України, Німеччини і Франції, як вважають деякі дослідники, було викликано саме політичною волею А. Меркель, хоч і було узгоджено з Вашингтоном [52]. Крім того, канцлер виступила проти можливих поставок США летального зброї Києву, що теж можна пояснити прагненням до посередництва в конфлікті. Таким чином, позиція ФРН більш сприятлива для РФ, ніж позиція інших великих західних держав, і знайти найближчим часом іншого посередника, який володіє схожою компромісністю позиції і при цьому таким же значним впливом, чи представляється можливим. Крім того, в контексті паралельних глобалізації процесів регіоналізації політика Німеччини в регіональних об'єднаннях чинить серйозний вплив на становище країни на глобальному рівні.

Стосовно регіонального рівня, ключове значення має політика Німеччини в Європейському союзі і НАТО. Більш того, ЄС і НАТО на сьогоднішній день є досить великими акторами світової політики, таким чином, в даних випадках, як уже було зазначено в даній роботі, можна говорити і про глобальний рівень.

Найбільшою популярністю політика ФРН користується в європейських країнах: починаючи з 2015 року найвищий в світі рівень її схвалення спостерігався в невизнаній Косово (84%) і Нідерландах (81%),

10 держав, населення яких найбільш схвалює дії Німеччини, знаходяться в Європі, і більшість з них входять в ЄС. З країн Європейського союзу негативно діяльність ФРН велика частина населення оцінює тільки в Греції (70%), що пояснюється позицією Німеччини з питання боргових зобов'язань країни. Також високий рівень несхвалення Німеччини в Іспанії (46%), також має проблеми з бюджетною дисципліною, одним з головних прихильників якої в ЄС є Німеччина [53].

На позиції ФРН в Європейському союзі, як можна припустити, і далі буде негативно впливати її обмеженість в проведенні військової політики. Проте, деякі автори стверджують, що прагнення уникнути участі в масштабних операціях може змусити ФРН активніше брати участь у розвитку спільної європейської політики безпеки і оборони, в рамках якої на перший план вийдуть «маленькі операції низької інтенсивності». У своїй промові на відкритті Мюнхенської конференції з безпеки в лютому 2019 року тодішній міністр оборони ФРН Урсула фон дер Ляйен закликала до активізації спільних дій країн ЄС в боротьбі з основними загрозами їх безпеки і до створення великої кількості спільних військових частин за участю військовослужбовців різних держав ЄС. Таким чином, Німеччина взяла на себе ініціативу в активізації оборонного співробітництва в Європейському союзі, тобто стала претендувати на лідерство в тій сфері, в якій ще недавно вважалася аутсайдером. Найближчі кілька років, як показує аналіз, повинні показати, наскільки успішною буде така політика, проте сама постановка питання таким чином є ознакою виходу Німеччини з кризи, пов'язаної з операцією в Афганістані.

Розширення ЄС також збільшує міжнародний вплив Німеччини. У тій же мірі, в якій його розширення на схід стимулювало розвиток зв'язків ФРН з новими членами, особливо державами Центральної та Східної Європи, включення нових держав цілком може зробити їх більш залежними від зовнішньополітичного курсу і економічної політики

Берліна. Особливо це актуально для країн, розташованих на Балканському півострові і раніше входили до складу Югославії. Вже відзначалось велике значення даного регіону для зовнішньої політики ФРН, і немає причин вважати, що в найближчому майбутньому ця ситуація зміниться. Також автор звертав увагу на серйозне зміцнення економічних зв'язків між Німеччиною і володіють значно більш слабкою економікою постсоціалістичними державами Європи після їх входження в Європейський союз. Процес приєднання до ЄС балканських держав в даний час триває, в 2013 році в союз увійшла Хорватія, реальні шанси піти за нею в перспективі мають Сербія, Чорногорія і Македонія. Таким чином, Німеччина може шляхом встановлення економічного контролю отримати переважне політичний вплив в цьому ключовому для її інтересів регіоні. Також в 2017 році був вступ Чорногорії до НАТО, який став ще одним кроком на шляху євроатлантичної інтеграції балканських держав, що надає великі вигоди Німеччині. ФРН досить різко реагує при виникненні загрози її інтересам на півострові, наприклад, жорстка позиція країни з питання грецького боргу і можливості виходу Греції з єврозони і навіть ЄС цілком може пояснюватися не тільки перспективою значних економічних втрат, але і можливістю ослаблення впливу Німеччини на процеси, що відбуваються на Балканах. Факт збереження Греції в єврозоні і згоди уряду країни на проведення реформ, на яких наполягали кредитори (включаючи Німеччину), говорить про те, що у ФРН є можливості для наполегливого просування своїх інтересів в цій частині Європи [54].

Також слід зазначити, що відмова ФРН від участі в деяких операціях альянсу, незважаючи на очевидну негативну реакцію партнерів, в деяких випадках дає позитивний репутаційний ефект.

Українська криза, що почалася в 2014 році, підвищив актуальність проблем безпеки всередині Європи. В цілому збільшення напруженості в

регіоні не відповідає інтересам ФРН, проте воно дає можливість змістити фокус з врегулювання кризових ситуацій на європейський континент. Це дозволяє Німеччині стверджувати, що підрозділи збройних сил країни, що знаходяться на її території, вносять серйозний внесок в забезпечення безпеки в регіоні. Думки Н. Власова [4] поділяють і деякі німецькі дослідники, М. Цапф [16] стверджує, що «в зв'язку із загальним негативним ставленням громадськості до військових інтервенцій Федеративній Республіці вигідно зміщення центру ваги назад на територію альянсу». В даний час на іншому кінці Євразії з'явилося і практичне підтвердження цієї тези: в зв'язку з ескалацією напруженості на сході Азії через агресивних дій КНДР активізувалася військова політика Японії, що знаходить повну підтримку її американських партнерів. Таким чином, ця країна поступово долає обмеження своєї військової діяльності, не відправляючи контингенти для участі в великих дорогих операціях на великій відстані від своєї території.

Підсумовуючи, ФРН в даний час активно співпрацює з найбільшими міжнародними структурами. При цьому спостерігається прямий зв'язок між значенням економічних аспектів діяльності для організації і впливом, яке має в ній ФРН. Якщо в Європейському союзі, де економіка грає традиційно велику роль, Німеччина є найбільш впливовою державою і може ефективно просувати свої рішення в ключових європейських органах, то в НАТО і ООН вплив Німеччини менш відчутно, що, втім, також пов'язане з наявністю в цих організаціях інших великих держав (в першу чергу США). При цьому, наприклад, в тих організаціях системи ООН, діяльність яких пов'язана з економічними питаннями, Німеччина також входить в число найбільш впливових учасників.

У цій ситуації досить гостро постає питання про надання ФРН постійного місця в Раді Безпеки ООН. Дискусії з цього приводу ведуться досить давно, і ФРН розглядається в якості одного з найбільш ймовірних

кандидатів на таке місце, а в більшості проектів розширення Радбезу передбачено одне нове постійне місце для Європи, на яке Німеччина, виходячи зі своїх характеристик і залученості в діяльність ООН, особливо в економічній сфері, є одним з найбільш перспективних кандидатів.

Однак в цій області у ФРН існують і перешкоди. Позиція ряду держав з цього приводу є для Німеччини несприятливою. Крім того, для ФРН як одного з основних кандидатів серйозною перешкодою є серйозна критика самої ідеї розширення Радбезу ООН, викликана побоюваннями труднощі процесу прийняття рішень.

У діяльності міжнародних організацій в даний час продовжує відігравати велику роль військова сфера. Діяльність ФРН в даній області продовжує залишатися досить обмеженою, хоча Бундесвер і бере участь в ряді військових операцій НАТО і операцій з підтримання миру, що проводяться ООН. Населення країни також негативно ставиться до будь-яких можливих спроб відстоювання інтересів Німеччини на зовнішньополітичній арені за допомогою збройних сил. Серйозніше всього цей фактор впливає на роль Німеччини в НАТО. ФРН частково компенсує цей недолік своєю політичною діяльністю в організації, а також діяльністю в інших сферах, наприклад, екологічної або в сфері кібербезпеки. Однак очевидно, що військові обмеження суттєво стримують зростання впливу Німеччини в організації. В ООН вплив даного чинника видається не таким значним, проте, наприклад, саме наявність достатньої військової сили в числі критеріїв для кандидатів на постійні місця в Раді безпеки, висунутих США, заважає Німеччині відповідати цим критеріям. Цей фактор, хоч і в меншому ступені, впливає навіть на роль ФРН в Європейському союзі. З 2004 року Збройні сили Європейського союзу (EUFOR) проводять свої військові операції, спрямовані на підтримання миру. Незважаючи на те, що, як нам представляється, військова діяльність Євросоюзу навряд чи за своїм

значенням наблизиться до інших сфер, в яких ФРН більш сильна, залишається відкритим питання про те, чи зможе Німеччина з нинішніми обмеженнями військової діяльності повноцінно брати участь в здійсненні спільної зовнішньої політики і політики безпеки, яка входить в число «трьох опор» ЄС і велике значення якої закріплено в Договорі про Європейський союз.

Проте, загальна роль Німеччини в міжнародних організаціях залишається надзвичайно високою, так як фінансовий внесок країни в їх діяльність надзвичайно великий, що дозволяє компенсувати деяку обмеженість інших видів діяльності. Найвідчутніше це проявляється у взаєминах ФРН з Європейським союзом, де найважливішу роль традиційно відіграє економічна сфера. Тут Німеччина є безперечним лідером організації, що надають ключовий вплив на вирішення найважливіших питань, від призначення того чи іншого політика на керівну посаду в ключових інститутах до вироблення єдиної позиції щодо кризових ситуацій, будь то боргова криза в Греції або наплив мігрантів з Близького Сходу.

Таким чином, позиції ФРН на світовій арені в даний час просуваються в першу чергу завдяки міжнародним інститутам. Саме міжнародні організації, які створювалися після Другої світової війни в тому числі з метою контролювати дії ФРН і стримувати її можливу надмірну активність, в даний час є найбільш ефективним інструментом для збільшення впливу Німеччини в світі.

ВИСНОВКИ

Перерозподіл впливу в світовій політиці на сьогоднішній день представляється практично неминучим. Велика кількість конфліктів і глобальних суперечностей, нових загроз на зразок міжнародного тероризму і глобального потепління, зростаюча залежність держав і явна невідповідність системи гостро ставлять питання про формування нового світового порядку. І, на думку автора, саме Німеччина в даний час набуває все більше можливостей для впливу на світополітичні процеси, стаючи одним з центрів західного світу і набуваючи все більшої ваги на світовій арені. Дана робота присвячена дослідженню політики, що проводиться цією країною для сприяння цьому процесу, а також аналізу таких процесів на основі яких Німеччина формує і зміцнює своє лідерство і вплив на міжнародній арені.

У першому розділі цієї роботи було досліджено зміну ролі ФРН в світовій політиці. Як від суб'єкта вона переходить до об'єкта і віднолює статус «великої держави» та свій вплив на міжнародній арені, в першу чергу за рахунок членства в міжнародних організаціях. Однак країна володіла деякими перевагами, які змушували звертати на неї увагу після війни в більш виграшному положенні держави. Головним з цих переваг був економічний потенціал. Він дозволив Німеччині відігравати важливу роль в діяльності ряду міжнародних структур, які, таким чином, стали використовуватися ФРН для поступового повернення в число активних дійових осіб світової політики.

Друга частина роботи присвячена розгляду політики, яку проводить ФРН в якості члена основних міжнародних організацій, серед яких слід виділити ООН, ЄС і НАТО. Найбільше значення для Німеччини в даній сфері, як показує аналіз, має питання про збільшення числа постійних членів Ради Безпеки ООН. Для Німеччини, яка в силу своїх характеристик була одним з очевидних кандидатів від розвинених держав, це означало

перспективу помітного збільшення міжнародного впливу і його інституційного закріплення на глобальному рівні. Німеччину часто називають «локомотивом євроінтеграції», саме ця країна активніше за інших протягом довгого часу відстоювала європейську ідею. Досліджено, що як один з ініціаторів та найактивніших учасників євроінтеграції, Німеччина бере активну участь в діяльності різних органів ЄС, а представники ФРН регулярно займають керівні посади в різних європейських органах.

Перспективи і форми політики ФРН щодо збільшення впливу країни на світовій арені та її статусу як лідера розглядаються в третьому розділі даної роботи. На глобальному рівні, як було визначено, головною метою Німеччини у зазначеній сфері є отримання постійного місця в Раді Безпеки ООН. На регіональному рівні існують досить явні передумови для посилення позицій Німеччини в тих об'єднаннях, членом яких вона входить. Крім того, вихід з ЄС Великобританії створює необхідні передумови для збільшення ролі Німеччини, це в цілому зміцнить позиції ФРН всередині ЄС, надавши їй можливість домогтися більш глибокої інтеграції решти членів, проти чого в багатьох випадках виступала Великобританія.

У контексті зростаючого впливу Німеччини на міжнародній арені, можна стверджувати, що, незважаючи на велику ступінь невизначеності у світовій політиці і неможливість точно спрогнозувати ймовірні зміни, позиції Німеччини неухильно зміцнюються. Це виражається в першу чергу в її зростаючого авторитету в ключових організаціях, членом яких вона є. Можна очікувати активізацію дискусії щодо надання ФРН постійного місця в Раді безпеки ООН, консолідації членів ЄС навколо Німеччини як явного лідера і зміцнення альтернативного США європейського центру впливу в НАТО, в якому ФРН також буде займати одне з ключових місць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Семёнов О.В. Эволюция оборонной политики ФРГ и проблема безопасности ЕС в конце XX – начале XXI века / О.В. Семёнов // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. - 2008. №1. - С. 185-189.
2. Матков А.Н. Отношения ФРГ с Евросоюзом, НАТО и Россией / А.Н. Матков // Наука и школа. – 2011. №1. - С 152-154.
3. Трунов Ф.О. ФРГ как центр влияния в многополярном мире: особенности подхода к использованию силы / Ф.О. Трунов // Актуальные проблемы Европы. - 2017. №1. - С. 185-206
4. Власов Н.А. Уроки Гиндукуша: миссия Бундесвера в Афганистане и политика безопасности ФРГ / Н.А. Власов // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 6. Политология. Международные отношения. – 2016. №3. - С. 108-121.
5. Dames M., Bötzel F. Armee im Kalten Krieg / M. Dames, F. Bötzel // Bundeswehr, 24.09.2015 URL: http://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/!ut/p/c4/DcgxDoAgDADAt_iBdnfzF-pWoJQGUg1U_b7ktsMTJ6NXhVwvo4Y7HIHX8EH4EsPwzuq1E2dnkP5YaiRsIDxi0VjmkViE8a7bssPcobChA!!
6. Jacobs J. Öffentliche Meinung, Bundeswehr und Informationsarbeit / J. Jacobs // Deutsche Verteidigungspolitik. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2013. - S. 305-318.
7. Waltz K.N. Structural Realism After the Cold War / K.N. Waltz // International Security. - 2000. № 25 (1) Summer. – P. 5-41.
8. Keohane R.O., Nye J.S. Power and Interdependence Revisited / R.O. Keohane, J.S. Nye // International Organisation. – 1987. Vol. 41, № 4 (Autumn). – P. 725-753.

9. Buzan B., Wæver O., Wilde J. Security: A new framework for analysis / B. Buzan, O. Wæver, J. Wilde. – Boulder, CO: Lynne Rienner publishers, 1998. – 240 p.
10. Конышев В. Н., Сергунин А. А. Теория международных отношений: Канун новых «великих дебатов»? / В.Н. Конышев, А.А. Сергунин // Полис. Политические исследования. - 2013. № 2. - С. 66-78.
11. Тоганова Н.В. Германия и помощь Греции: экономический прагматизм против политической необходимости / Н.В. Тоганова // Человеческое измерение мировой экономики и политики / Ф. Войтоловский, Ю. Квашнин, А. Кузнецов, Н. Тоганова, С. Уткин. - М.: Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений имени Е.М. Примакова Российской академии наук, 2013. - С. 17-20.
12. Бугакова Е. А. Миграционный кризис в Европе и попытки ЕС найти его разрешение / Е.А. Бугакова // Молодой учёный. - 2016. №5(109). - С. 571-573.
13. Заемский В.Ф. Кому нужна реформа ООН. В интересах всех и каждого / Заемский В.Ф. - М.: Международные отношения, 2011. - 295 с.
14. Айрапетян М.С. Перспективы приобретения ФРГ статуса постоянного члена Совета Безопасности в контексте реформы ООН / М.С. Айрапетян // ПОЛИТЭК. - 2010. № 3 URL: <http://www.politex.info/content/view/732/>
15. Белоногов А.Л., Политическое значение невоенного сотрудничества НАТО в глобализирующемся мире, автореф. дис. ... канд. полит. наук. СПб, 2006 URL: <http://www.disserr.com/contents/162589.htm>
16. Zapfe M. Nach Kabul und Krim - Deutschland in NATO und EU / M. Zapfe // Am Hindukusch - und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz. Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke / R.L Glatz, R. Tophoven (Hrsg.). - Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015. - S. 326-341

17. Faleg G. The implication of Brexit for EU's Common Security and Defence Policy / G. Faleg // Centre for European Policy Studies URL: <https://www.ceps.eu/publications/implications-brexit-eu%E2%80%99s-common-security-and-defence-policy>
18. Deutschlands Zukunft gestalten. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. 18. Legislaturperiode, 2013 URL: <http://www.tagesschau.de/inland/koalitionsvertrag152.pdf>
19. Belov V. B. (red.), Abramova S. V., Baranova K. K. [et al.]. (2009). Germany. The Challenges of the 21st Century. Moskva: Ves' mir. 788.
20. Scheffler J. (2010). Die Europäische Union als Rechtlich-Institutioneller Akteur im System der Vereinten Nationen. Heidelberg: Springer-Verlag. 918.
21. Hellmann G, Roos U. (2007). Das deutsche Streben Nach Einem Ständigen Sitz im UN-Sicherheitsrat. Analyse eines Irrwegs und Skizzen eines Auswegs. INEF Report 92/2007. Duisburg: Institut für Entwicklung und Frieden. 88.
22. Договір про остаточне врегулювання щодо Німеччини. [Електронний ресурс] - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_500#Text
23. Konrad Adenauer: a pragmatic democrat and tireless unifier. [Електронний ресурс] - https://europa.eu/european-union/sites/default/files/eu-pioneers/eu-pioneers-konrad-adenauer_en.pdf
24. Ergebnis des Zensus 2011 (URL: https://ergebnisse.zensus2011.de/#StaticContent:00,BEG_4_1_0,m,table)
25. Elzer H. (2008). Konrad Adenauer, Jakob Kaiser und die «kleine Wiedervereinigung». St. Ingbert: Roehrig Universitätsverlag. 1037.
26. Basov F. A. (2015). German Politics on the EU enlargement. World Economy and International Relations, (4). 18–22.
27. Scheffler J. (2010). Die Europäische Union als Rechtlich-Institutioneller Akteur im System der Vereinten Nationen. Heidelberg: Springer-Verlag. 918.
28. About history // UPU URL: <http://www.upu.int/en.html>

29. Organisation for European Economic Cooperation // OECD (URL: <http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomiccooperation.htm>)
30. Веркхойзер Н. Германия: 30 лет в ООН // Deutsche Welle, 18.09.2003 URL: <http://www.dw.com/ru/германия-30-лет-в-оон/a-973305>
31. Страны, которые избирались членами Совета Безопасности // ООН URL: <http://www.un.org/ru/sc/members/elected.asp>
32. Островская Е. М. Трансформация роли Европейской комиссии в системе властных отношений Европейского союза по итогам расширения 2004–2007 гг. / Е.М. Островская // Вестник международных организаций. - 2014. №3. - С. 92.
33. Single European Act, 1986 г. URL: http://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaties_establishing_the_european_communities_single_european_act_en.pdf
34. Manea O. Lord Ismay, Restated / O. Manea // Small Wars Journal, 18.11.2010 URL: <http://smallwarsjournal.com/blog/lord-ismay-restated>
35. Соглашение об отношениях между Федеративной Республикой Германией и Тремя Державами с последующими изменениями и дополнениями URL: http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0018_par&object=context&st=&l=ru
36. Взаимодействие Германии и НАТО // НАТО.рф (URL: <http://нато.рф/ru/germany.html>, дата обращения: 10.03.2017).
37. Genscher H.D. Erinnerungen / H.D. Genscher – Berlin: Siedler, 1995. S. - 245.
38. History // OSCE URL: <http://www.osce.org/history>
39. Krämer G. Fremde Nachbarn: der Nahe und Mittlere Osten / G. Krämer // Deutschlands neue Außenpolitik. Bd 2. Herausforderungen / K. Kaiser, H W. Maull (Hrsg.). – München: Oldenbourg, 1995. - S. 159.

40. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the treaties establishing the European Communities and certain related acts (URL: http://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_en.pdf)
41. Storz S. Schöner neuer Krieg // Der Spiegel. – 1990. №38. – S. 30.
42. Основной закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 года с последующими изменениями и дополнениями URL: <http://worldconstitutions.ru/?p=155>
43. Elsässer J. Nie wieder Krieg ohne uns / J. Elsässer - Hamburg : KVV Konkret, 1999. - S. 14.
44. П'ять років з біженцями: чи впоралася Німеччина з кризою 2015 року. [Електронний ресурс] - <https://www.dw.com/uk/piat-rokiv-z-bizhentsiamy-chy-vporalasia-nimechchyna-z-kryzoiu-2015-roku/a-54690799>
45. Договір про Європейський Союз.[Електронний ресурс] - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text
46. KFOR - Trust and Commitment // NATO (URL: <http://jfcnaples.nato.int/kfor>)
47. Holst C. Einstellungen der Bevölkerung und der Eliten: vom alten zu neuen Aussenpolitischen Konsensus? / C. Holst // Deutschlands neue Außenpolitik. Bd. 4: Institutionen und Ressourcen / W.-D Eberwein, K. Kaiser (Hrsg.). - München: Oldenbourg, 1998. - S. 233.
48. Цифры и факты. Операции ООН по поддержанию мира // ООН URL: <http://www.un.org/ru/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>
49. About the IMF // IMF URL: <http://www.imf.org/external/about.htm>
50. Прийнято більше ста резолюцій: ретроспективний погляд на два роки в Раді Безпеки ООН. [Електронний ресурс] - <https://kiew.diplo.de/ua-uk/themen/politik/gerforunsc>
51. Rating World Leaders: What People Worldwide Think of the U.S., China, Russia, the EU and Germany // Gallup Institute URL:

<http://www.gallup.com/services/182510/rating-world-leaders-people-worldwide-think-china-russia-germany.aspx>

52. Васильев В.И. Политика Германии в зоне турбулентности / В.И. Васильев // Научно-аналитический журнал Обозреватель - Observer. - 2016. № 1 (312). – С. 77.

53. Rating World Leaders: 2016 // Gallup Institute URL: http://www.gallup.com/reports/196292/rating-world-leaders-2016.aspx?g_source=Rating+World+Leaders&g_medium=search&g_campaign=titles

54. Кочетов Э. Выход Великобритании из Евросоюза с позиции геэкономических воззрений / Э. Кочетов // Наука и инновации. 2016. №11. - С. 6.